

STRMČEK

úvodník

Na námestí vo Zvolene už odkvitajú magnólie. A ja ani neviem, kedy začali kvitnúť. Vy ste si to všimli? Niekedy mám pocit, že mám klapky na očiach, hlavu plnú povinností, rozmýšľam nad tým, čo bolo, čo bude, ale na prítomnú chvíľu ako by už nebolo miesto. Pritom je to jediné, čo je skutočné a má zmysel. Nemyslíte? Alebo, lepšie povedané, nevnímate to tak? Vnímanie, stíšenie, cítenie v tomto rýchлом svete strácajú svoje miesto. Vytesňujú ich povinnosti do školy, do práce, v domácnosti... a pritom „len tak byť“ a uvedomovať si, aký je to dar, je to najlepšie, čo nám život ponúka. A jar je na to ako stvorená!

Verím, že aj toto číslo Stromčeka vám umožní aspoň na chvíľu spomaliť, prečítať si zaujímavé články, objaviť iný pohľad na veci, či inšpirovať sa. Dve hlavné témy - odpady a pastevné lesy sú doplnené pestrú zmesou úvah a rubriek, namiešanou z rád študentov a redaktorov. Lebo aj ľudia sú rôzni, a tak má každý možnosť nájsť si tu to svoje.

Za redakciu Stromčeka vám prajem, aby vo vás z jari rozkvitalo všetko dobré a vnímali ste svet s otvorenými očami. A srdcom.

Ad'a

n

Naša redakcia:
(šéf)Redaktori:
Ad'a Uherková,
Katka Zrníková,
Veronika Mizeríková,
Veronika Selecká
Externí redaktori:
Martin Miky Mikoláš,
Ivka Kalafusová
Ilustrátori:
Feri Ďuriančík,
Feri Cimerman
Grafická úprava:
Veronika Mizeríková

n

OBSAH:

1	Úvodník (Ad'a Uherková)
2	Dačo sa udialo – Dačo sa udeje (Ad'a Uherková, Veronika Mizeríková, Janka Šuleková)
3-4	Všetko je tak, ako má byť: Ekológovia triedia (Ad'a Uherková)
5	Sme v začarovanom kruhu...úvaha o odpadoch (Veronika Selecká)
6	Recenzie (Veronika Selecká), Novinky (Janka Šuleková)
7-10	Kuchynská sága (Marek Semelbauer)
11	Je dub klimaxová drevina? (Marek Semelbauer)
11-12	Kam na výlet? – Gavurky (Ad'a Uherková)
13	Bylinkové okienko (Zuza), Receptár (Veronika Selecká, Zuza)
14	O environmentálnom projekte... (Ivka Kalafusová), Profil absolventa: Dodo Gaál (Ad'a Uherková)
15-16	Cestopis: España Kukaňa (Kuko)
17-18	Rozhovor: Ako sme vouky trimali (Kuavesnica), Dialektové okienko, Recept od pána Stromčeka
19-20	EkoLogicky Neekologická bodka (Katka Zrníková)
20-21	Na voľné chvíle medzi prednáškami (Rozália Ilečková, Ad'a Uherková, Zuzka Burdová, Peter Mikoláš)
22	Ekohoroskop (Katka Zrníková)
23	Komix (Feri Cimerman), Redakcia

Nasledujúca rubrika vyvracia pocity niektorých študentov o tom, že na fakulte sa nič nedeje. Deje sa toho viac ako dost', len treba mať otvorené oči a nebáť sa prísť na rôzne akcie...alebo aj zorganizovať nejakú vlastnú...

I Funguje „Ekocentrum“

Skupinka aktívnych študentov z FEE obnovila činnosť Ekocentra, ktoré ako Ekobanka fungovalo ešte za éry fakulty v Banskej Štiavnici. Hlavným sídlom je miestnosť na Barinách, v ktorej sa kujú prudko pozitívne akcie a projekty. Ak chcete byť zaradení do diskusnej google skupiny a podieľať sa na ďalších akciách, napíšte Kukovi na 4avalong@gmail.com. Doposiaľ sa v rámci fungovania podarilo uskutočniť aj tieto akcie:

I Workshop maľovania vajíčok

Pred Veľkou nocou sa v miestnosti B231c uskutočnilo maľovanie vajíčok cibulovými šupkami a voskovou technikou. Zájemkyne (ale aj zájemci) si tak mohli vyrobiť klasický darček pre kupačov .

I Ic sadzic!

Nadšení študenti fakulty pred odchodom na veľkonočné sviatky chytili do rúk rýle, lopaty a sadeničky stromov. V príjemnej pracovno-oddychovej atmosfére tak skrášľovali okolie Barín, ktoré za pár rokov tak spestria vyrastené zlatovky, zemlezy, javory, zalkova, či slivka čerešňoplodá. Snáď to je len začiatok úprav okolia internátu, ktoré umožní študentom príjemne tu tráviť voľný čas.

I Strom pre FEE

Na prízemí FEE bol postavený dňa 3.4. infostánok Lesoochranárskeho zoskupenia VLK. Hlavným cieľom bolo oboznámenie ľudí s projektom „Kúp si svoj strom“, konkrétne iniciatívou študentov „Strom pre FEE“ a tým pomôcť rozšíriť súkromnú prírodnú rezerváciu Vlčia v pohorí Čergov. Peňažná zbierka prebehne 16. a 17. apríla na námestí vo Zvolene na infostánku VLK-a a po jej úspešnom priebehu sa do budúcnosti plánuje pre záujemcov aj výlet do Vlčej. Pre viac info môžete napísať na uherkova.andrea@gmail.com.

I Rok 2012- vývoj ľudskej spoločnosti a zmien Zeme v širších súvislostiach

2 filozoficko- diskusné popoludnia na tému zmien ako vo svete, tak aj v ľudských myšliach sa už uskutočnili – prvé na starom internáte a druhé na pôde fakulty. Diskutovali PhDr. Pavol Vyletel, doc. PhDr. Peter Krchnák, CSc., doc. RNDr. Vladimír Bahýľ, CSc. či Doc. Ing. Peter Jančura, PhD. Organizátori majú záujem v téme pokračovať. Ak Vás to zaujíma, nezabudnite sledovať schránku UIS.

I Separujeme!

Na FEE sa triedi odpad. Od 7.2. môžete vhodiť plastovú fľašu do žltého, či starý ťahák do modrého koša. Viac o zahájení sa dozviete v reportáži v tomto čísle.

...a zároveň by sme dali radi do pozornosti zopár zaujímavých akcií, na ktoré sa oplatí prísť, konajúcich sa nielen na našej fakulte.

H Tematínu borovice zacláňajú prevelice!

Občianske ochranárske združenie Pre prírodu s pôsobiskom v Bielych Karpatoch organizuje ďalšiu víkendovú brigádu zameranú na ochranu vzácných biotopov, tentoraz na Tematínskych kopcoch. Tak si prídte 11. - 13. 5 vyskúšať praktický manažment na vlasnej koži a pomôcť s odstraňovaním nepôvodnej Borovice čiernej z tejto lokality. Viac info na www.facebook.com/pages/Pre-Prírodu alebo www.preprirodu.sk.

H ENVIROFILM

XVIII. ročník medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí bude prebiehať od 14. do 19.mája 2012. Z pestrej ponuky 66 filmových titulov, si zaručene vyberie každý. Tak spojte príjemné s užitočným, spravte si počas skúškového malú pauzu a prídte potešiť svoje oko a dušu do jedného z festivalových miest (BB, ZV, Banská Štiavnica, Kremnica, Košice, Poltár, Skalica, Krupina). viac na www.envirofilm.sk.

H Smetisková kreatívna dielňa

Ak máte radi kreativitu, netradičné pohľady na umenie a nádherné prostredie lazov, určite si všimnite nasledujúcu akciu na www.zajezka.sk/program.htm. Na usadlosti Sekier budeme 18. - 20. 5. tvoriť všakovaké predmety z odpadkov! Prídte vdýchnuť použitým veciam nový život a pokochať sa alternatívnym spôsobom bývania v krásnom prostredí zaježovských lazov.

H Dostali sme grant!

V rámci grantovej výzvy O2 Think Big bol vybraný aj projekt vytvorený študentmi FEE – Vymeň BAR za BARiny! O priebehu projektu budete informovaní, zároveň budete mať možnosť podieľať sa na plánovaní konkrétnych objektov v rámci revitalizácie a skrášlenia okolia internátu Bariny. Stačí sledovať UIS.

VŠETKO JE TAK, AKO MÁ BYŤ: EKOLÓGOVIA TRIEDIA!

Veľký deň 7.2. na Fakulte ekológie a environmentalistiky (FEE) Technickej univerzity vo Zvolene zahájili vysokoškóľáci zvukmi bubníkov a píšťaliek. Bolo čo oslavovať, veď po niekoľkých rokoch úsilia študentov i učiteľov sa tu v siedmy februárový deň zaviedol separovaný zber odpadu.

Pokrstenie košov plastovou fľašou

Ako prvý vhodil plastovú fľašu do žltého kontajnera dekan fakulty Branko Slobodník. Nasledovali ju aj iné odpadky, ktoré skončili či už v modrom, zelenom, alebo červenom kontajneri. A smerovali tam aj z rúk samotného kvestora univerzity Štefana Klacka. Okrem neho prišli na slávnostné zahájenie separácie aj ďalší zamestnanci univerzity, študenti, ale aj okoloidúci.

Deň sa niesol v tvorivej atmosfére, popretkávané praktickými informáciami. Pri vstupe na fakultu bol umiestnený infostánok. Dobrovoľníci z radov študentov okoloidúcich informovali o dianí na fakulte, rozdávali letáčky a radili ako separovať. Po celej škole sa navyše premietal krátky film o tom, čo patrí a nepatrí do toho - ktorého kontajnera.

Krst separovaných košov dekanom fakulty

Iný pohľad na odpady

Neďaleko informačného stánku vyvracali kreatívni študenti mýty o tom, že odpad patrí už len do koša a nemá iné využitie. Mohli ste tu vidieť

rôzne recyklované výrobky - zázrak ako sa plastová fľaša premenila na náušnice, starý papier na korálky či toaletná rolka na ozdobnú krabičku. Kto chcel, mohol si aj niečo vyrobiť.

Na odpad sa dá pozerat' aj tvorivo

„Naším cieľom nie je zachrániť jeden tetrapak, ale prebudiť v ľuďoch záujem a zvedavosť ako odpad využiť. A navyše to môže byť aj zábava,“ vysvetlila Veronika Mizeríková, študentka Environmentálneho manažmentu. „Ja som napríklad vyrobila za jeden večer peňaženky z tetrapaku, brošne z plastových tašiek, nádoby na perá z plechoviek či náušnice z plastových fliaš.“

Zo známeho hesla „znižovať, znovupoužívať, zrecyklovať“ teda v dielni aplikovali druhý stupeň a vracali veci naspäť do obehu. Upozorniť ľudí na environmentálne problémy sa pomocou tematických eko - karikatúr snažil aj študent František Cimerman. Obrázky vtipnou formou poukazovali napríklad na konzum a potrebu minimalizácie odpadu.

Informačné „prepadovky“

Ak nepríde Mohamed k hore, musí ísť hora k Mohamedovi. Dobrovoľníci preto počas dňa nečakane vstupovali na prednášky a cvičenia na fakulte a snažili sa o separácii informovať čo najširší okruh študentov. Niekoľko minút po začiatku vyučovania vošli do triedy so sadou košov, vysvetľovali, ako triediť, a odpovedali na otázky. Jedným z nich bol aj Lukáš Podolský, študent Ekológie a využívania krajiny. „Páčilo sa mi v poslednej triede, kde sa veľa pýtali. Niektorí dokonca prejavili obavy, čo sa stane, keď náhodou zle vyseparujú. Uistili sme ich, že na dotriedňovacej linke sa o to určite postarajú. Najdôležitejšie je však odpad minimalizovať, aby ho bolo čo najmenej,“ pripomenul.

Pripoja sa aj ostatné fakulty?

Jednou z hlavných iniciátorov separovaného zberu na fakulte bola Zuzana Gallayová, vyučujúca Environmentálnej výchovy. Tento deň bol pre ňu veľkým zadosťučinením: „Teším sa, že sa separáciu odpadu podarilo presadiť. Som pyšná na našich študentov, majú na tom veľkú zásluhu. Zároveň som však napätá, či bude fungovať“, povedala. „Záleží to na nás všetkých. Ako učiteľka si myslím, že škola by mala vytvárať podmienky, aby si študenti počas štúdia mohli vyskúšať ekologické opatrenia a aplikovali vedomosti do praxe.“

Informačná prepadovka na hodine

Podľa Gallayovej je veľmi dôležité, aby mali podobné aktivity podporu aj vo vedení fakulty. „Som hrdý na to, čo sa dnes deje. Keďže vedenie univerzity je zvyknuté myslieť vo veľkom, niekedy sa ťažko presadzujú malé veci,“ vysvetlil dekan Branko Slobodník. „Dôležité je aj triediť v malom. Na to, aby sme získali pochopenie u riadiacich orgánov, bolo potrebné vytvoriť úsilie zdola.“ Fakulta ekológie a environmentalistiky začala triediť ako prvá a dekan dúfa, aj ostatné sa budú riadiť jej príkladom.

Organizátori po úspešnom dni

Podobný názor s ním zdieľa študentka Zuzana Burdová, ktorá sa zastavila na infostánkoch: „Zavedenie separácie je určite prínosom pre dobré meno fakulty.“

Prvé tehličky sú položené

To, či separácia prebieha správne a farebné koše na každom poschodí fakulty sa plnia len tým, čo do nich patrí, kontrolovala počas prvých dní skupina študentov - dobrovoľníkov. Rozhodli sa sprevádzať upratovačky, a tak čo najskôr zistiť chyby vo fungovaní zberu a zlepšiť spôsob triedenia.

Z organizátorov podujatia počas celého dňa sáľal príjemný pocit, že ich snaha sa napokon vyplatila. Ich dlhodobé úsilie dokazuje, že netreba strácať nadšenie pre dobré myšlienky. Najtrvácnejšie veci vznikajú nátlakom od ľudí k autoritám, zdola nahor. Viac si predsa vážime to, o čo sme sa zaslúžili sami.

Ada Uherková

Autori fotografií: Ludo, Kuko, Zuza

Pozn. autorky: Veľké poďakovanie za pomoc so separovaním na fakulte patrí najmä Mirke Pilárikovej, Magdaléne Pichlerovej, Zuzke Gallayovej, a tiež všetkým vytrvalým študentom a absolventom.

OZNAMY

â Od ďalšieho čísla v novom semestri bude fungovať pravidelná rubrika *Bazár*. Budete v nej mať možnosť predať, kúpiť, vymeniť, darovať čokoľvek čo potrebujete. Svoje inzeráty môžete posielat' na náš email.

â Takisto bude možnosť dať svetu najavo o vašich ručne robených výrobkoch! Stačí ak popíšete čo vyrábate, z akých materiálov a iné špecifiká vašich výrobkov, kontakt na vás a my sa postaráme o to, aby sa o vašich šikovných rukách dozvedelo viac ľudí. Ak je možnosť prezrieť si výrobky na internetovej stránke, pripojte link na galériu vašich výrobkov.

~ sme v začarovanom kruhu... ...úvaha o odpadoch ~

Triedenie odpadu v domácnosti určite nezaberie veľa času. Mnoho komponentov, ktoré vyhadzujeme, bude v budúcnosti cennou surovinou. Samozrejme, dnes ešte máme všetkého dostatok, či na výrobu skla, papiera alebo úrodné pôdy pre našu obživu. Ale ak budeme všetko pchať na skládky, v budúcnosti na to môžu doplatiť budúce generácie.

My, ktorí žijeme vo vyspelom svete, na severnej pologuli máme dnes neobmedzené možnosti. Spotrebujeme a konzumujeme aj na úkor chudobného zvyšku sveta, kde si obyčajný človek sotva dovolí mať priemerne vybavené bývanie, kde je pitná voda veľmi vzácna, kde si ľudia nemôžu dovoliť ani základné vzdelanie, nie to ešte auto, pričom u nás má priemerná rodina aj dve autá. Nie sme vinní, ani sa tak necítíme. Ale stojí za to si to uvedomiť a aspoň trochu krotiť naše prehnané túžby a zamyslieť sa, že taká spotreba určite v budúcnosti do niečoho zlého vyústi.

Vráťme sa k tomu, ako to súvisí s odpadom. Čím viac spotrebujeme, tým viac odpadov vzniká. A ten odpad dávame na skládky. Iba malú časť opäť využijeme. Samozrejme obyvatelia nevytvoria také percento odpadu ako priemysel. Ten tvorí podstatne väčší podiel, ale aj my sme tu, a môžeme dokázať veľa len tým, že ho budeme triediť a hlavne minimalizovať. Koniec koncov, vyrába sa pre nás.

Celé naše bytie funguje na tom princípe, že berieme zo Zeme suroviny a premieňame ich na také materiály, ktoré využívame. Poniektoré naozaj zložitými chemickými procesmi a výsledný materiál môže byť vážne škodlivý pre našu Zem. Môže ohroziť pri nezodpovednom zaobchádzaní naše zdravie, kvalitu vody, vzduch, ktorý je nepostrádateľný pre náš život... Tak prečo si ničiť vlastné podmienky pre život, len kvôli tomu, že chceme mať pohodlný život? Nie je to hlúpe?

Náš systém preferuje spokojnosť zákazníka. Každý ekonomický subjekt ide za ziskom. Čím väčšia spotreba, tým väčší zisk. A prichádza na rad reklama – spúšťač ľudských túžob a priání. A my sa dáme ovplyvniť. A čím viac vecí vlastníme, zavadzajú nám a omrzia nás, tým viac vyhadzujeme.

Vedeli ste, že až 80% produkovaného odpadu možno využiť? A koľko sa ho dá minimalizovať ani netvrdím. Človek sa málokedy zamyslí nad tým, koľko odpadu môže ušetriť. Balenie výrobkov je často krát nezmyselné. Napríklad v obchodných centrách – ako blázniví si všetko balíme do polyetylénových sáčkov, pretože sú zadarmo. Ale máme dôvod na to čo robíme, keď doma pri vybaľovaní nákupu všetky putujú do koša? Načo si doň ukladáme aj úplne zbytočné potraviny, ako keksy, chlieb, väčšie kusy zeleniny?

V neposlednom rade aj „eko igelitky“, ktoré taktiež ponúkajú zadarmo. Vraj biologicky rozložiteľné. Nebudem tu pátrať, či sa skutočne vo voľnej prírode rozložia a neobsahujú látky, ktoré do kompostu, respektíve do pôdy nepatria. Pochybujem o tom, ale najdôležitejšie je si uvedomiť, keď už túto igelitku použijeme, kde končí? Samozrejme vo väčšine prípadov ako vreco na zmiešaný odpad a ten sa zvykne voziť priamo na skládky komunálnych odpadov. Tak načo tá značka EKO? Ale sú zadarmo, väčšinou.

Alebo výrobky balené vo fóliách: 5 kusov koláčikov zabalených, navyše každý koláčik ešte samostatne zabalený vo fólii. Aj čaje. Kedysi bývali voľne balené v kartónovej škatuľke. Dnes ich je veľa druhov ešte jednotlivito zabalených v plastovom alebo papierovom obale. A čo plasty? Načo sa vyrábajú na balenie toľkých výrobkov, keď kedysi tieto výrobky boli balené v papieri? Predovšetkým plast je lacný. Mnoho nápojov sa prestalo baliť do skla, nahradil ho plast. Peniaze hrajú dôležitú rolu, samozrejme.

Sila spotrebiteľa je ohromná. Ale na tejto Zemi nebude donekonečna priestor na skládky, nebudeme mať donekonečna suroviny, z ktorých budeme vyrábať a predávať a kupovať a konzumovať a vyhadzovať. Sme v začarovanom kruhu... Ale jediní, kto to môže ovplyvniť sú samotní ľudia. Všetci si chceme užívať vecí a vymoženosti, ktoré nám ponúka doba. Samozrejme, máme na to právo. Ale i povinnosť zamyslieť sa nad svojimi skutkami, a pouvažovať, koľko tu toho zanecháme budúcim generáciám. A čo sa stane keď sa krajiny tretieho sveta rozvinú na našu úroveň? Naša Zem nebude vladať.

ReCeNZie na internetové stránky o odpadoch.

☒ <http://www.odpady-portal.sk/> ☒

Portál, kde nájdete množstvo informácií o odpadovom hospodárstve SR. Či už sa jedná o novinky, ale aj zoznam rôznych firiem, ktoré sa zaoberajú odpadmi, a samozrejme, komentáre k legislatíve. Ako plus považujeme za odkaz na odborný časopis WASTE FORUM, ku ktorému je aj link na všetky čísla a jednotlivé články si možno stiahnuť a použiť v seminárnej alebo záverečnej práci. Tento časopis sa dá nájsť aj na internetovej stránke <http://www.wasteforum.cz/>.

☒ <http://www.separujodpad.sk/> ☒

Tento portál je venovaný záujemcov o odpady, ktorých zaujíma, ako postupovať pri separovaní a ako zvýšiť efektívnosť separovania. Dáva rady občanom a obciam pri nakladaní s odpadmi a o možnostiach získavania financií z fondov. Nájdete tu zaujímavé informácie, ale nejedná sa o odborné články.

☒ <http://www.enviroportal.sk/> ☒

Podáva základné informácie o všetkých smeroch v rámci životného prostredia. Nájdete tu aj odpadové hospodárstvo.

☒ <http://www.minzp.sk/> ☒

Všetky aktuálne informácie. Informácie najmä z činnosti Ministerstva životného prostredia a o legislatívnych úpravách rôznych oblastí ŽP.

☒ <http://www.priateliazeme.sk/> ☒

Stránka mimovládnej organizácie Priatelia Zeme. Veľmi zaujímavo spracovaná problematika odpadov, nájdete tu najmä rady ako minimalizovať odpad v takmer každej sfére každodenného života.

Veronika Selecká

☪ NOVINKY Z EKO-ENVIRO SVETA ☪

a SLOBODA PRE SLIEPKY. Od januára 2012 (konečne!) platí v celej EÚ zákaz chovu nosníc v holých bariérových klietkach, takisto predaj vajec z týchto chovov. Čo v praxi znamená že nosnice boli presťahované z úzkych drôtených klietok o ploche menšej než hárok papiera A4 (teda z podmienok absolútne nezlúčiteľných s akýmkoľvek pohybom) do alternatívnych chovných systémov, ktoré zodpovedajú požiadavkám sliepok. Či chovatelia sliepok a producenti vajec tento zákaz neporušujú pravidelne kontrolujú inšpektori. To, aké vajička kupujeme, si však jednoducho môžeme overiť aj sami, keďže každé vajičko je označené kódom. Prvé číslo tohto kódu označuje typ chovu z ktorého vajičko pochádza – nula predstavuje ekologický (bio) chov, jednotka označuje chov s voľným výbehom a dvojka podstielkový chov. Preto keď najbližšie pôjdete do potravín, skúste porozmýšľať nad tým čo kupujete.

(<http://aktualne.atlas.sk/od-noveho-roka-plati-zakaz-predaja-vajec-z-klietkovych-chovov/archiv/>)

a UMENIE Z ODPADKOV. O tom, že aj v odpadkoch sa skrýva malý kúsok umenia ste sa už mohli presvedčiť počas workshopov organizovaných našimi spolužiakmi v priestoroch FEE. Ak vás tieto diela zaujali a v blízkej budúcnosti pôjdete cez Poprad, urobte si čas a prídte sa pozrieť na 16. ročník podujatia Hry s umením – tentoraz s podtitulom pro_ART-tech re_cykl_art. Dominantou Hier budú tri výstavy: „Talking at You 2012 – Amerika series“ – súbor ľudských portrétov vytvorených z rôzneho odpadu, prezentuje tvorbu amerického fusionart umelca českého pôvodu Shalom Thomas Neumana. V duchu recyklácie surovín sa nesie aj projekt absolventov VŠVÚ v Bratislave „...nanovo ináč...“. Trojicu výstav uzatvárajú inšpiratívne príklady transformácie plastu, gumy a textilu na kolekciu umeleckých šperkov s názvom „material nature“. Expozíciu môžete navštíviť do 24. júna v Tatranskej galérii v Poprade.

(<http://poprad.korzar.sme.sk/c/6331217/hry-s-umenim-2012-budu-o-recyklacii-a-digitalnej-technike.html>)

a STAŇ SA MISS. Nepotrebuje mať telo bohyně s mierami 90-60-90, stačí mať „len“ dobré nápady. Miss Kompost je súťaž pre všetkých, ktorí kompostujú pre vlastnú potrebu. Priatelia Zeme - SPZ a Centrum environmentálnych aktivít vyhlasujú druhý ročník celoslovenskej súťaže Miss Kompost, ktorej hlavnou myšlienkou je zvýšiť povedomie o kompostovaní ako súčasť moderného životného štýlu. Ak sa chceš zapojiť, stačí svoj kompost nafotiť, opísať a pozorne sledovať www.priateliazeme.sk, kde organizátori čoskoro zverejnia presný termín vyhlásenia súťaže.

(<http://www.priateliazeme.sk/spz/aktivita/ine-aktivita/miss-kompost>)

a NOVÉ DRUHY. Výskum pod dohľadom ŠOP po ôsmych rokoch priniesol „ovocie“. V Národnom parku Muránska planina objavili dva nové druhy chrobákov – jedná sa o endemické druhy, ktoré pravdepodobne nežijú nikde inde na svete. Jeden z nich patrí do čeľade liskavkovitých (do ktorej patrí napr. aj známa pásavka zemiaková).

(<http://novohrad.sme.sk/c/6334239/ceski-vedci-objavili-v-muranskej-planine-dva-nove-druhy-chrobakov.html>)

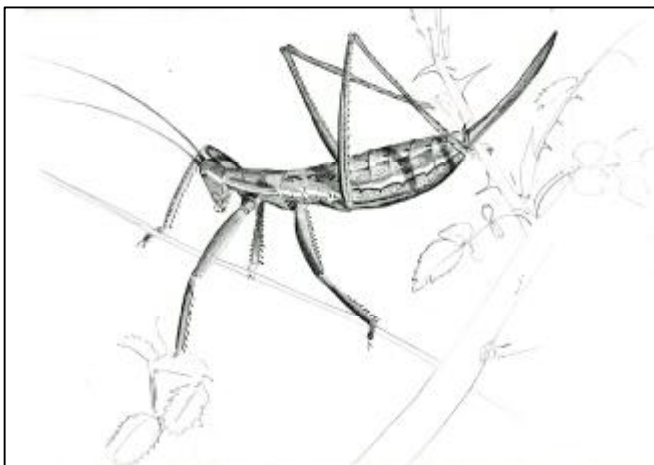
KUCHYNSKÁ SÁGA

Na záhorskom úpätí Malých Karpát, na úplnom konci Kuchyne postavili ľudia z o. z. Jablonka slamený dom, ktorý všetci voláme „Ekodomček“. Patrí k nemu pekná malá lúčka, ktorú kosíme, keď sa nám chce a keď je pekne. Minulý rok som mal šťastie. Priamo pri kosení som našiel kobyľku ságu. Okrem toho, že je dravá, je zvláštna aj tým, že na našom území sa vyskytujú iba samice.

Sága obýva suché a teplé svahy s vysokou bylinnou vegetáciou. Najbližšia lokalita tejto vzácnej kobyľky sa nachádza blízko Plaveckého podhradia. Ďalšie sú na Devínskej Kobyle a Čachtickom hrade. Jednotlivé lokality sú od seba vzdialené desiatky kilometrov. Ako sa *bezkrídlej* kobyľke podarilo prejsť z Devínskej Kobyle do Kuchyne?

Predpokladáme, že ostrovčeky miest, ktoré dnes obýva sú zvyškom bývalého, omnoho súvislejšieho rozšírenia. V súčasnosti sa nachádzame v dobe poľadovej, ktorá trvá asi 12 tis. rokov. Striedanie dôb ľadových a medziľadových je typické pre celé obdobie švrtohôr, t.j. zhruba posledných 2,5 mil. rokov. Doba ľadová trvá omnoho dlhšie ako medziľadová: asi 100 tis. rokov. Klíma v dobe ľadovej je kontinentálna (sucho, tuhé mrazivé zimy a krátke teplé leto), po studených stepiach v nížinách a nižších kopcoch sa prehánali skupinky mamutov, sobov, pižmoňov a srstnatých nosorožcov. Krajina v nížinách bola otvorená, kde tu borovica, breza či smrekovec.

Ku koncu poslednej doby ľadovej došlo k sérii náhlych oteplení, začalo viac pršať a pribúdalo stromov. Spočiatku sú to ostrovčeky stromov v mori tráv. Pravdepodobne práve v tomto období ku nám prichádza sága. Krajina je ešte stále otvorená, no teploty sú už príjemné. Spolu so ságou prichádza samozrejme aj mnoho iných živočíchov a rastlín.

Saga pedo

Otepľuje sa a prší stále viac. More lesa obklopuje ostrovčeky pôvodnej nelesnej vegetácie. Lesu dobre odolávajú extrémne miesta, ako slaniská, rašeliniská, viate piesky, polohy nad hranicou lesa alebo strmé skalné steny a svahy s južnou orientáciou, najlepšie na vápenci. Ten sa v lete prehrieva, vďaka čomu je tam sucho a stromom sa tam nedarí. Takto vyzerať aj typické dnešné lokality ságy na Slovensku: vyprahnuté vápencové svahy s riedkym porastom stromov. Pred asi 8 tis. rokmi prichádza človek - poľnohospodár. V prospech našej ságy začína hrať pastva domácich zvierat, najmä kôz. Tak sa sága s pomocou človeka dožila dnešných dní. Takmer všetky lokality v Malých Karpatoch sú totiž bývalé pasienky (a dnešné rezervácie).

Ságu v Kuchyni som našiel na lúke. Lúky považujeme za výtvor človeka, obyčajne vzniknutý kľčovaním lesa a udržiavaný kosením. Lúčka v Kuchyni naozaj nie je tak suchá, aby sa sama ubránila lesu. Nehospodári sa na nej sotva pár desaťročí a rýchlo zarastá. Do príchodu prvých poľnohospodárov mala čas niekoľko tisíc rokov na to, aby zarástla. Kde sa tam vzala stepná kobyľka?

V školských laviciach sme sa učili, že prví poľnohospodári ohňom a sekerou zakladali polia, pretože všade v strednej Európe vládol hustý les. Na čom sa táto predstava zakladá? Je v súlade s našou skúsenosťou: opustené lúky a polia sa rýchlo vracajú k lesu. Priame svedectvo priniesli peľové zrnká, ktoré sa dobre uchovávajú v rašeliniskách a jazerných sedimentoch. Obraz načrtnutý peľovým záznamom je zhruba takýto: ku koncu doby ľadovej a začiatkom doby poľadovej (8 - 12 tis. r. dozadu) dominuje borovica a breza, postupne ich nahrádza lieska, smrek, dub, brest, lipa, jaseň a jelša (3 - 8 tis. r. dozadu). Zhruba v tomto poradí. Ako posledný sa presadzujú buk, jedľa a hrab (0 - 3 tis. r. dozadu).

Aby bolo jasno, prichádzali aj iné stromy, lenže tie sa dajú zistiť v peľovom zázname omnoho ťažšie. Divá hruška, čerešňa, jarabiny a väčšina našich krov je opelovaná hmyzom, ich peľ je ťažký a ak nerastú rovno nad rašeliniskom, ich peľ sa najskôr neuchová. Všetky sú svetlomilné. Dub a lieska nám teda do istej miery reprezentujú celú túto skupinu drevín.

Peľový záznam po prvom nahliadnutí opisuje triumfálny návrat lesa. Vtip je v tom, že dub a lieska sú (ako už bolo povedané) svetlomilné dreviny a zároveň nikdy z peľového záznamu nezmizli. Svetlomilné dreviny počas celého svojho vývoja potrebujú dostatok slnečného svetla, aby dobre rástli. Semenáčiky dubu v lese v priebehu niekoľkých rokov odumrú. Zato tieňomilné stromy dokážu v takých podmienkach dobre rásť. Jaseň v mladosti zatienenie

dokonca vyžaduje. Mohlo by nám napadnúť, že duby zmladzujú v medzerách po páde stromu alebo na väčších polomoch. Lenže po takejto katastrofe sú tieňomilné dreviny vyššie a zdatnejšie, než semenáčky dubu a majú náskok. Dub okrem toho rastie zúfalo pomaly. Vďaka tomu patrí medzi listnaté stromy s najtvrdším drevom (hneď po breste). Načrtnutý scenár súhlasí s vývojom vegetácie v nížinných rezerváciách Európy, kde je kontinuálna prítomnosť dubu doložená peľovým záznamom, ale v súčasnosti tam už nedokáže zmladzovať a vytláča ho buk a hrab.

Staré duby v skúmaných rezerváciách pochádzajú z čias, keď sa v nich pásli hospodárske zvieratá: kravy, kone, kozy a ovce. Tento typ kultúrnej krajiny nazývame pastevný les a v strednej a západnej Európe takmer úplne vymizol. Pozostatkami týchto lesov je napr. rezervácia Čertoryje na Moravskej strane Bielych Karpát alebo Panónsky háj v Šúri pri Bratislave. Pastevné lesy vyzerali ako veľmi riedke lesy alebo pasienky s rozptýlenými stromami a kríčkami. Boli veľmi svetlé, čo je podmienka pre zmladzovanie dubov.

Pastva domácich zvierat síce posúva rovnováhu v prospech bezlesia, lenže to robí práve tak, že bráni zmladzovaniu stromov. V intenzívne spásanej krajine sa presadzujú iné rastliny: trávy, jedovaté alebo nechutné byliny a trnité kroviny ako hloh a trnka. Ako dokážu duby zmladzovať pod intenzívnym tlakom pastvy?

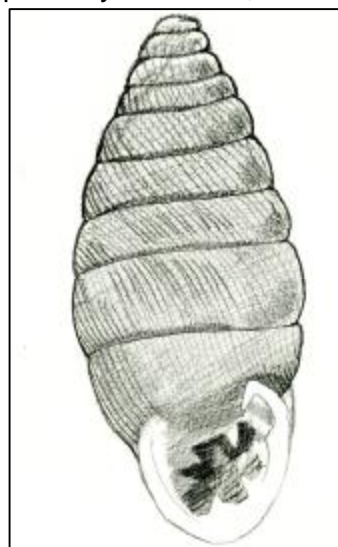
Kľúčovú úlohu pri rozmnožovaní dubu zohráva sojka. Tá si zo žaludov vytvára „špajzu“. Žalude prenáša na veľké vzdialenosti a zahrabáva na otvorených miestach, často pri päte kríkov – slúžia ako orientačné body. Na jar začnú nezožraté žalude klíčiť. Semenáčik dubu tak rastie vďaka sojke pod ochranou trnitých kríkov. Po čase prerastie materský krík a potom mu už nič nezabráni vyrásť na ctihodného velikána. Takto zrejme dub zmladzoval v minulosti v pastevných lesoch.

Pastva tiež vysvetľuje, prečo peľ stromov v peľovom zázname prevažoval. Ak sa v pastevnom lese pasie, peľ produkovaný trávami takmer zmizne. Jednak, trávy sú intenzívne spásané, čo im len zriedka umožní prášiť. Zároveň je vďaka všadeprítomným kríčkam pri zemi takmer úplné bezvetrie, takže peľ tráv sa zvyčajne neroznáša ďaleko. Stromy sú naproti tomu vysoké a vďaka silnejšiemu vetru vo výške sa ich peľ šíri na väčšie vzdialenosti. Peľový záznam preto podhodnocuje podiel bylinných druhov.

Pastva by teda dokázala potenciálne vysvetliť zmladzovanie dubu v minulosti, ešte pred príchodom prvých poľnohospodárov. Všetky domáce zvieratá boli totiž vyšľachtené z divých predkov. Kone z tarpanov –

divých koní, podobne kravy boli domestikované z pratura, ovce z muflóna, koza z kozy bezoárovce, prasa z diviaka. Okrem kozy a muflóna tu všetky bylinožravce už boli. Každý bylinožravec vyznáva jednu z troch základných potravných stratégií: buď sa pasie na tráve (pratur, tarpan a čiastočne ovca) alebo ohrýza vetvičky a kôru stromov (los a srnec) alebo niečo medzi (jeleň, zubor a koza). „Sada“ kopytníkov v Európe v čase príchodu prvých poľnohospodárov celkom dobre zodpovedá našim domestikantom - namiesto koní, kráv, kôz a oviec sa pásli taprany, pratury a zubry a nedovolili by, aby sa - aspoň miestami - koruny stromov spojili do súvislého baldachýnu. So sojkou, dubom a veľkými kopytníkmi isto spolupracovali prírodné katastrofy. Napríklad veterné kalamity alebo silné záplavy, ktoré rozbíjali súvislý lesný plášť. Alebo oheň, ktorý zrejme pôsobil častejšie na južne orientovaných suchých svahoch.

Počty našich jeleňov a srncov nie sú nijak omračujúce a človek sa zdráha veriť, že by dokázali niečo zásadné urobiť s vegetáciou. Trávnaté biotopy na celom svete uživia väčší počet bylinožravých cicavcov, než les. Inšpiráciou môžu byť obrovské stáda africkej zveri alebo bizóny v severnej Amerike. Prérie sú obmedzené na centrálnu časť severnej Ameriky, a ich prítomnosť je daná kontinentálnou klímou. Lenže pôvodný areál bizóna bol omnoho väčší, okolo roku 1500 siahal takmer k atlantickému a karibskému pobrežiu severnej Ameriky. Bizón je špecialista na spásanie trávy. A rovnako ako v európskych rezerváciách, niektoré svetlomilné druhy stromov na východe spojených štátov nedokážu spontánne zmladzovať. Podobne africká savana je savanou vďaka prítomnosti kopytníkov. V roku 1895 dobytčí mor zdecimoval stavy divej zveri na 5% pôvodného počtu. Úbytok zveri bol nasledovaný expanziou akácií. Keď sa obnovil pôvodný stav zveri, zmladzovanie akácií sa zastavilo.

Granaria frumentum

Koľko zveri by v strednej Európe mohlo prirodzene žiť sa nevie. Nezávisle na tom, trvalú prítomnosť nelesných biotopov podporuje zloženie fosílnych spoločenstiev slimákov. V oblastiach s vápnitou pôdou sa dobre zachovávajú ich ulity. Druhy slimákov viazané na otvorené stanovištia z našej krajiny nikdy nezmlizli. Dokonca aj vo vlhkých Bielych Karpatoch sa v čase

najväčšieho rozvoja lesa stále vyskytovali stepné prvky, ako napr. *Granaria frumentum*.

To isté naznačuje aj rozšírenie niektorých rastlín, napr. vstavačovec český a tučnica česká sú vyslovene lúčne a zároveň endemické. O druhoch s centrom rozšírenia v južnej Európe či na blízkom východe môžeme vždy tvrdiť, že k nám doputovali kedysi medzi neolitom a dneškom. Lenže čo s endemitom? Iné druhy majú výrazne disjunktný areál: žijú u nás, a potom až kdesi v Altaji. Prekročiť vzdialenosť rádovo stovky až tisíce kilometrov nie je maličkosť. Nie že by sa to nedalo, napr. pomocou silných búrok. Ale jednoduchšie je pripustiť, že aspoň niektoré z nich pretrvali obdobie maximálneho rozvoja lesa u nás. V rakúskych viniciach v údolí Dunaja som našiel mrlíkovitú rastlinku basia rozprestretá. Je považovaná za relikv glaciálnej sprašovej stepi a kde tu rastie v Európe, u nás iba na jednej lokalite, kým v južnej Sibíri je bežným druhom. Vinice sú na spraši, terén je veľmi mierny, človek si ľahko pomyslí, že pred tým tam *musel* rásť les.

Ďalším dokladom sú černoze. Na Slovensku sú rozšírené najmä v Podunajskej nížine, menej na Východoslovenskej nížine a v Chvojnickej pahorkatine. Svojim vznikom sú viazané na kontinentálne podnebie. U nás boli podmienky vhodné pre ich vývoj počas asi 3 tis. rokov po skončení doby ľadovej. Potom sa černozemný pôdotvorný proces zastavil. Ak by na černoze začal rásť les, dalo by sa to na nej rozoznať. Lenže sa nedá, naše černoze pravdepodobne nikdy neboli pokryté súvislým lesom.

Dokladov o kontinuálnej existencii nelesných biotopov v nížinách Európy je naozaj viac než dosť. Súhra prírodných katastrof a pastvy veľkých kopytníkov vysvetľuje rozmnožovanie dubu a ostatných svetlomilných drevín a zároveň charakter peľového záznamu. Musíme sa len vzdať predstavy, že celú Európu pokrývali „pralesy“.

Keby to tak bolo, bolo by rozumné očakávať, že väčšina našich živočíchov a rastlín je prispôbená životu v lese. To, že na lúke možno stretnúť oveľa viac kvetov ako v hustom lese ja snáď jasné (treba navštíviť Biele Karpaty alebo Poloniny). Zaujímavejšie je, že napríklad kriticky ohrozený kosatec trávolistý sa omnoho lepšie množí, ak sú na lokalite kravy – tá naruší kopytami koberec tráv a zatlačí veľké semenka do pôdy, vlastne ich tým zasadí. V tom istom odtlačku kravskej ratice možno nájsť za kvalitného jesenného počasia aj zo desať druhov húb, ktoré odmietajú rásť inde (niektoré druhy rodov *Clavulinopsis*, *Geoglossum*, *Cordyceps*, *Hygrocybe*,...). Mykológovia ich považujú za orchidey medzi hubami – sú veľmi drobné, krásne vyfarbené a mnohé vzácne. Až 15 z 21 druhov našich dravcov loví na zemi v otvorenej krajine. Iba 3 dokážu loviť v lese a 3 lovia vo vzduchu. Podobne sú na tom sovy. V celej Európe ustupujúci kuvik loví v nízkej, t. j. pokosenej alebo spasenej

tráve. Podobne získava potravu krakľa. Dudok (ale aj krutohlav a škovránik stromový) zase preferuje výrazný podiel obnaženej pôdy. V lese nežije ani žiaden náš plaz, snáď s výnimkou slepúcha, ale aj tomu sa viac páči na lúke. Absolútna väčšina našich druhov denných motýľov, koníkov, kobyliiek a včiel je viazaná na „neles“. Dali by sa uviesť desiatky, s trochou tvrdohlavosti aj stovky prípadov poukazujúcich na to, že ten či onen živočích, rastlina a dokonca aj huba „počíta“ s pastvou a jej sprievodnými javmi.

A čo je ešte dôležitejšie: druhy viazané na takéto biotopy patria medzi naše najohrozenejšie: sysel pasienkový (stredoeurópsko-balkánsky endemit), drop, krakľa, dudok, chrapakáč, lelek,... Čosi podobné ukazujú zoznamy ohrozených druhov hmyzu. Asi málokto vie, že na našom území už vymrelo niekoľko druhov denných motýľov a niektoré ďalšie prežívajú na jednej či niekoľkých lokalitách. Červené zoznamy krajín strednej a západnej Európy zhodne ukazujú, že v dobre preskúmaných skupinách hmyzu, ako sú denné motýle, koníky, kobyličky, včely, osy a niektoré čeľade chrobákov vymrelo cca 10% druhov. V ČR sa odhaduje, že takto vymrelo behom posledných desaťročí zhruba 2 - 3 tis. druhov hmyzu! Väčšina z nich je viazaná na rôzne typy nelesných stanovišť. To naznačuje, že tento typ prostredia z našej krajiny najviac ubudol. Stavby kráv, kôz a oviec sú na historickom minime. Opustené lúky a pasienky rýchlo zarastajú stromovým náletom, prípadne smlzom. Obyčajne povieme, že príroda to „chce“ a že to tak „má“ byť. V skutočnosti sa v prírode iba presadzujú konkurenčne zdatné druhy – čo je po útlme pastvy úplne prirodzené. Lúka sa podobá ozajstnej (nížinnej) európskej prírode viac než si pripúšťame.

Nelesné enklávy sa mohli udržať ešte jedným spôsobom: a síce zámerným vypaľovaním pravekých lovcov. Oheň pomáha pri naháňaní zveri. Strávi ťažko rozložiteľnú starinu, ktorá by inak bránila rastu tráv, čo pritiahne novú zver. Daktorí indiáni to robia dodnes.

Zároveň je potrebné dodať, že ešte v poslednej dobe medziľadovej bolo v strednej Európe viac a väčších bylinožravcov: slon *Paleoloxodon antiquus* (lesný), zriedkavo dokonca aj mamut (stepný), nosorožce *Dicerorhinus kirchbergensis* (lesný) a *Dicerorhinus hemitoechus* (stepný), 2 druhy koní (stepné), jeleň *Megaloceros giganteus* (stepný) s impozantným 3,6 metrovým a 40 kg vážiaceim paroží, samozrejme pratur, stepný bizón (*Bison priscus*), byvol *Bubalus murrensis* – príbuzný ázijského vodného byvola a hroch (poslední dvaja sú síce viac vodní, ale pasú sa na trávach). Zmes lesných (plch sivý, piskory, ryšavky, hrdziak) a (leso)stepných cicavcov (bielozúbka, hraboš poľný,

chrčok poľný, zajac poľný, ježko) dobre dokladuje, že krajina ponúkala obe možnosti. Fosílie boli datované nezávisle (litostratigraficky, rádiometricky), takže napr. stepný bizón – inak typický obyvateľ glaciálnej krajiny – sa sem nezatúlal z inej vrstvy a všetky uvedené cicavce naozaj žili v tom istom období v strednej Európe. Fosílie vtákov sú vzácnejšie, ale hovoria to isté: prežívali tu lesné druhy (hlucháň, holub hrivnák, ďateľ veľký, červienka, drozd čierny aj plavý), druhy riedkych lesov (kanárik, zeliienka) i druhy trávnatých biotopov (škovránok, chrapkáč a skaliarik sivý). Peľ, rastlinné makrofosílie, suchozemské slimáky a fosílné chrobáky v nivách riek z predošlej doby medziladovej obsahujú vysoký podiel druhov viazaných na suché trávniky, otvorené mokrade či vlhké lúky a obnaženú pôdu, kým lesné taxóny sú vzácne. Riečna dynamika určite prispela k otvoreniu vegetácie, no veľké bylinožravce mali pravdepodobne rozhodujúcu úlohu. Svedčí o tom najmä bohatá fauna koprofágnych chrobákov a rastliny viazané na obnaženú pôdu. Nivy riek okrem toho obsahujú početnú fosílnu faunu veľkých cicavcov.

Paradoxne, klíma posledného interglaciálu bola teplejšia (v Anglicku žili hrochy) a v priemere daždivejšia ako dnes (ale aj viac kolísavá – s počiatku bola viac kontinentálna, neskôr viac oceánska). V suchej a studenej Popradskej kotline sa tak našli zvyšky cezmíny. Druhu, ktorý dnes rastie najvýchodnejšie v Dánsku a vyžaduje miernu a vlhkú klímu.

Verova (2000) hypotéza o kľúčovej úlohe veľkých bylinožravcov pri udržiavaní bezlesia nie je bez nedostatkov ani oponentov. Asi najväčší problém je s odhadom hustoty zveri v prirodzených podmienkach

Relatívne dôležitejším faktorom pri udržiavaní bezlesia mohol byť v skutočnosti oheň. Veľké bylinožravce však nepochybne mali nezastupiteľnú úlohu v utváraní rozmanitosti prostredia pre ostatný život – ľubovoľne silný víchor, povodeň a ani požiar nevytvorí na krátko strihaný trávnatý porast (spomeňme na kuvika a krakľu), nerozbije súvislý koberec tráv a ostríc, kde by sa mohli uchýtiť trebárs orchidey alebo slaniskové druhy, neponecháva trnité bodliaky, ktoré dávajú bohatú pašu včelám a motýľom, ani nevytvorí lajno, v ktorom môžu dudky loviť chutné a výživné larvy lajniakov. Skrátka a dobre – veľké cicavce sú kľúčové prvky našej prírody.

V Kuchynskej doline žije okrem ságy aj všeličo inšie. Napríklad askalafus škvrnitokrídly. A taký pekný lajniak s mytologickým menom *Sisyphus schaefferi*, kosatec dvojfarebný, kavyl (neviem aký) a som zvedavý, čo prinesú ďalšie roky. Všetci sú viazaní na otvorené stanovišťa a každý z nich je viac alebo menej ohrozený. Prirodzenosť nelesných spoločenstiev v strednej Európe je sama o sebe ťažko spochybniteľná. Väčšinu ich obyvateľov si dnes spájame skôr s kultúrnou krajinou, čo v nás môže vyvolávať predstavu, že sem vlastne nepatria. Paradoxne, kultúrna krajina je možno najlepšou analógiou pôvodnej európskej prírody, akú máme. Pravda, na otázku či nám na nej záleží, si musíme odpovedať každý sám.

Libelloides macaronius

Text, ilustrácie: Mgr. Marek Semelbauer

Autor pracuje na UZ SAV v BA, entomológ-špecializácia na dvojkridlovce

Použitá a odporúčaná literatúra:

- Chytrý M., Pavelková V. & Horsák: 2010: Kde dnes znamená včera. Jihosibiřské refugium doby ledové. Vesmír 89, 526
- Kölschoten van Th. 2000: The Eemian mammal fauna of central Europe. Netherlands Journal of Geosciences 79 (2/3): 269-281.
- Konvička M, Beneš J & Čížek L 2005: Ohrozený hmyz nelesných stanovišť: ochrana a management. Sagittaria, Olomouc. ISBN 80-239-6590-5, 127 pp.
- Konvička M, Čížek L & Beneš J 2006: Ohrozený hmyz nížinných lesov: ochrana a management. Sagittaria, Olomouc, ISBN 80-239-8801-8, 79 pp. Dostupné na <http://www.lepidoptera.cz/publikace/>
- Ložek V. 2007: Zrcadlo minulosti. Česká a slovenská krajina v kvartéru. Dokofán.
- Pokorný P. 2011: Kronika českých pralesů. Jak vypadaly a proč už s námi nejsou. Vesmír 90, 160.
- Sádlo J., Pokorný P., Hájek P., Dreslerová D., Cílek V. 2005: Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí. Malá Skála.
- Sprugel, D. 1991: Disturbance, Equilibrium, and Environmental Variability: What is „Natural“ Vegetation in a Changing Environment? Biological Conservation 58: 1-18.
- Svenning J-Ch. 2002: A review of natural vegetation openness in north-western Europe. Biological conservation 104: 133-148.
- Vera, F.W.M. 2000: Grazing ecology and forest history. CABI, Oxon, New York.
- Vuure, T. van. 2005 Retracing the aurochs, history, morphology and ecology of an extinct wild ox. Pensoft, Sofia-Moscow.
- Zagwijn, W.H. 1996: An analysis of Eemian climate in Western and Central Europe. Quaternary Science Reviews 15 (5-6): 451-469.

<http://www.orthoptera.sk/sk/index.php>

<http://www.agroporadenstvo.sk/rv/poda/cernozem.htm?start>

<http://www1.osu.cz/orthoptera/>

<http://botany.cz/cs/>

Je dub klimaxová drevina?

Stratégiou pionierskych drevín je vyhľadávanie neobsadených plôch a únik z dosahu konkurenčne zdatných stromov. Typická pionierska drevina je breza: ľahko sa chytá na narušených miestach (aj spáleniskách), je svetlomilná, žije iba asi 40 rokov (investuje do rýchleho rastu) a produkuje drobné semienka roznášané vetrom.

Stratégiou klimaxových drevín je vylúčenie konkurenčne slabších (svetlomilných) druhov. Napríklad buk - je dlhovetký (investuje do tvrdého dreva), produkuje relatívne málo veľkých semien a dokáže vyklíčiť a rásť aj v silnom zatienení.

Dub má prevažne vlastnosti klimaxových drevín: rastie pomaly a má tvrdé drevo (= dlhovetkosť), plody sú veľké a ťažké. Veľké žalude môžeme podozrievať z toho, že v skutočnosti sú adaptáciou na transport na veľké vzdialenosti. Schopnosť dubu účinne vyhľadávať otvorené plochy pomocou sojky spolu so svetlomilnosťou (a tým slabou konkurenčnou schopnosťou) pripomína viac *stratégiu* pionierov.

Samozrejme existujú aj miesta, kde sa dub drží dlhodobo a sám, napríklad na viatych pieskoch

Záhoria. Dub je odolný voči nedostatku živín, a tak sa na piesku drží spolu s (pionierskou) borovicou preto, že nikto ďalší si tam netrúfne. Podobne sa duby držia aj na veľmi suchých a teplých svahoch, kde obmedzujúcim faktorom je nedostatok vody. Do tretice: dub (a borovica) zrejme lepšie než iné dreviny znáša oheň, vďaka čomu prežíva napr. na Južnom Urale.

Ak si to premietneme na konkrétne druhy dubov: na xerothermoch rastie dub plstnatý a jadranský (*Quercus pubescens*, *Q. frainetto*), na suchých a plytkých pôdach prevažne dub zimný (*Q. petraea* agg.) a dub cer (*Q. cerris*). Oba druhy znášajú silnejšie zatienenie (a dub zimný aj chudobné piesčité pôdy), než dub letný (*Q. robur* agg.), ktorý rastie v nížinách na hlbších a bohatých pôdach. Dub letný je typickou drevinou tvrdého luhu. Najlepším adeptom na „pastevnú ekológiu“ je teda dub letný. Dubu zimného a ceru sa týka menej a pubescetných dubov pravdepodobne vôbec.

Marek Semelbauer

—~ Kam na výlet?

Starí ľudia vravievajú, že tu kedysi „vodilo“. Keď sa prechádzali po tomto dubovom háji, padla pomedzi mohutné a pokrútené stromy taká hmla, že stratili orientáciu a nevedeli trafiť späť do dediny. To ešte umocňovalo mystickú atmosféru miesta. Stojace i ležiace, celistvé i s dutinami. Sú pamiatkou aj po ruských vojakoch, ktorí si v nich zvykli zakladať oheň, aby sa zahriali. Dutiny v duboch sú teda svedkami minulosti. Ak ju chcete zažiť aj vy, vydajte sem na výlet. Neotutujete...

Chránený areál Gavurky sa nachádza v okrese Zvolen približne 2 km juhovýchodne od obce Dobrá Niva, prevažne v jej katastrálnom území. Vo východnej časti zasahuje aj do Sásy. Územie zaberá plochu 57,43 ha a je situované v nadmorskej výške 450 – 480 m. n. m..

Historická vojenská mapa územie prezentuje ako „Stari haj“ už pred viac ako 160 rokmi. V súčasnosti odhady poukazujú na približne 500 dubov v chránenom území a priľahlom okolí.

Gavurky ~ —

V katastrálnom území Dobrej Nivy a Sásy sa názvom „gavurky“ označovala pastvina, pole, lesík, či vrch. Podľa Štátneho zoznamu osobitne chránených častí prírody Slovenska je predmetom ochrany v CHA Gavurky „zachovalý dubový háj panónskeho charakteru, cca 200 ročné duby s mimoriadnou diverzitou entomofauny. V okolitej poľnohospodársky intenzívne využívanej krajine predstavuje významný interakčný prvok s výskytom viacerých chránených druhov fauny a flóry“.

Pasienkový riedkoles vytvoril človek vyrubovaním a kľčovaním súvislého lesa a prepásaním vytvorených plôch hospodárskymi zvieratami. Tento „ostrov biodiverzity“ v poľnohospodárskej krajine a dnes biotop európskeho významu sa zachoval akoby zázrakom. Mnohé podobné lokality na Slovensku a v iných krajinách zanikli, keď človek netoleroval prítomnosť „netvárných a prestarnutých“ stromov alebo vylúčením „neperspektívnej“ pastvy menil pasienky na súvislý les. Stará pastierska krajina v Gavurkách môže byť zachovaná len s pomocou človeka, ktorý ju stvoril a vdýchol jej rozmanitý, pre bežného návštevníka skrytý, len ťažko pozorovateľný život.

Jedinečnosť územia dokumentuje jeho rozsiahlosť – 57 ha chránenej plochy a približne rovnako veľké územie osobitne nechránené, vysoký počet starých dubov letných - pamätníkov, ich prírodný charakter, mozaika cenných lúčnych biotopov, ako aj druhovo pestrá a zaujímavá flóra a fauna. V Gavurkách žijú desiatky druhov veľmi vzácných, ohrozených a chránených živočíchov

viazaných nielen na staré duby, ale aj kroviny a lúky. Známy je výskyt veľmi vzácných druhov pavúkov, rovnokrídlovcov (35 druhov zo 121 zistených v SR), chrobákov (426 druhov), vtákov a netopierov (12 druhov z 28 zistených v SR). Z rastlinných druhov uvedených v Červenom zozname sa v ňom vyskytujú vstavač obyčajný (*Orchis morio*) a zemežlč menšia (*Centaureum erythraea*).

Prečo sú stáročné duby, respektíve staré stromy ako také dôležité? Inšpirujú nás svojou mohutnosťou. Neopakovateľnými, často bizarnými tvarmi, podnecujú našu predstavivosť a vyvolávajú zvedavosť. Sú žriedlom života a biodiverzity, rezervou genetického materiálu s možnosťou využitia vo výskume, ochrane prírody, vzdelávaní. Dokumentujú, ako sme využívali a menili krajinu. Vytvárajú v nás pocit istoty v meniacom sa svete. Odrážajú náš postoj k prírode a dedičstvu po našich predkoch. Motivujú nás k spoznávaniu minulosti. Často pevne stoja i po odumretí, akoby nám chceli zanechať odkaz od príbuzných, ktorých sme nikdy nepoznali. Zaslúžia si náš obdiv úctu i uznanie. Spoznávajme a ochraňujme ich spolu s krásou dobronivských lúk.

Spomienky na Gavurky:

„Na Gavurky sa žiaci veľmi tešili a mali radosť z toho, že sa môžu zabaviť v prírode. V tom čase, keď sme boli prváci, sme sa len pripájali k týmto starším a oni sa snažili byť pekne oblečení. Ved' vtedy sme ešte nosili gaty a kroj. Boli aj takí, ktorí

chodili do Zvolena do školy a tí už kroj nenesili. V kroji sa išlo hore zo školy a hneď začala hrať hudba. Najprv išli muzikanti a my sme išli za nimi. Hrali celou cestou aj cez dedinu, potom prestali a išli sme smerom tam, kam bolo určené. Muzikanti si rozložili cimbál, basu, predník husle a na muziku sme sa skladali. Niekedy ju zaplatila škola. Chlapci tancovali a do tanca zobrali aj dievčence. Učiteľom bol pán Kontra a pán učiteľ Pohranec. Prišli medzi nás a hneď volali: „Anka, Janko, podťel“. A museli spolu tancovať, lebo boli veľmi živí. Neskôr bolo tak, že prišiel obchodník a doviezol občerstvenie. Ale nie tuhé nápoje, len malinovku a sódu. V Gavurkách sa vtedy pásol dobytok, kde ešte bola malá tráva, tam sa dobre tancovalo. Majáles tu bol pre žiakov pôžitok. Duby boli krásne, vyrastené a žalude sa rodili vo veľkom množstve. Mali krásne konáre a listy.“

Štefan Poliovka (89 rokov)

„Gavurky bola skutočne krásna hora. Nádherné košaté zelené duby, vtedy ešte zdravé a lúka ako anglický koberec. Pásli sa tam stáda kráv, oviec a kôz, čo spásali to, čo tam nemalo byť. Gavurky, čo potvrdzujú aj starší ľudia, to bol raj hubárov na Dobrej Nive. Rástli tam dubáky také, ako nikde. Mali čierne, zdravé a krásne hlavy“.

Anna Noskovičová (55 rokov)

Spracované podľa knihy: Slosiariková M., Zach, P. (eds.), 2009: Spoznávame Gavurky. Chránený areál v chotári obce Dobrá Niva. Nikara, Krupina, 92 s.

Aďa Uherková

Foto: Aďa Uherková, Veronika Mizeríková

✚ REPÍK LEKÁRSKY (*Agrimonia eupatoria*)

Štíhla, príjemne voňajúca bylina je ľudovo nazývaná tiež starček či boží bič. Rastie na slnečných suchých miestach, na medziach, pasienkoch, v presvetlených lesoch alebo rumoviskách, kde kvitne od mája do septembra. Repík obsahuje kyselinu kremičitú, ktorá podporuje hojivé procesy v tele. Ukrýva tiež silice a triesloviny, ktoré napomáhajú tráveniu a fytoncidy, čo sú vlastne prírodné antibiotiká.

Zbierame list a mäkkú, kvitnúcu časť stvolu. Má významné liečivé účinky na všetky zápal v ústnej dutine a v krku, treba naň pamätať pri angíne, ale aj pri presilených hlasivkách, kedy je vhodné klokať silnejší zápar. Jeho listy účinne pôsobia na málokrvnosť, s úspechom sa využívajú pri reume, seknutí v krížoch, tráviacich ťažkostiach, pri chorobách pečene, sleziny, žlčníka. Nápomocný je tiež pri chorobách močových ciest. Pri všetkých spomenutých problémoch je vhodné piť odvar, pripravený z 1 lyžičky vňate zaliatej ¼ l vody. Kúpeľ z byliny napomáha pri hemoroidoch, opuchnutých kĺboch či kožných problémoch, napríklad ekzémoch. Pripraví sa z 200 g repíkového kvetu. Zvonku ako obklad prikladáme na hlavu pri migréne, na vyrážky, ťažko hojace sa rany a odreniny.

✚ BAZA ČIERNA (*Sambucus nigra*)

Začiatok leta je ideálny pre zber kvetov bazy čiernej. Tieto nápadné žltobiele ploché vrcholíky s charakteristickým pachom zbadáme zďaleka na okrajoch lesov, lesných čistínach či rumoviskách.

Odvar z kvetov bazy je nápomocný pri chrípke, zápaloch ústnej dutiny, zápche, podporuje prekrvenie končatín, trávenie, stiahne zvýšenú telesnú teplotu. Pripravíme ho zaliatím jednej polievkovej lyžice čajoviny šálkou vriacej vody. Pôsobí liečivo, upokojujúco a potopudne. Obklady zo studeného odvaru pomáhajú pri ubolených a zapálených očiach.

Osviežujúci je sirup z bazových kvetov. Do väčšej nádoby nalejeme 2 l vody, pridáme 50 g kyseliny citrónovej, vložíme 20 kvetov bazy, prikryjeme a necháme stáť 24 hodín, potom precedíme, zahrejeme a pridáme 2 kg cukru. Miešame až kým sa cukor neroztopí a môžeme sa hostiť.

Začiatkom jesene zbierame plody bazy. Vďaka hojnému obsahu vitamínu A a C, organickým farbivám a cukru, sa čerstvé zrelé plody spracovávajú na lekváre, sirupy, slúžiace ako preventíva pred prechladnutím. Prípravky z plodov sú účinné aj pri migréne, nespavosti, bolestiach hlavy alebo na čistenie uhrovitej pleti.

(www.zdravie.sk, www.velkaepocha.sk, Mária Trebenová - Zdravie z Božej lekárne)

Zuza

RECEPTÁR: VEGETARIÁNSKE INTRÁKOVÉ RECEPTY - RÝCHLO A ZDRAVO

Mrkvová nátierka

↪ - 2 - 3 mrkvy, cca 80 g syrokrému, 1 uvarené vajce na tvrdo, pažitka alebo mladá cibuľka - ↪

Mrkvy ošúpeme a nastrúhame na jemno, pridáme syrokrem (miesto syrokrému sa dá použiť aj majonéza 150 ml). Mladú cibuľku alebo pažitku posekáme na drobno, uvarené vajce tiež postrúhame. Všetko dokopy zmiešame. Suroviny možno i zmixovať.

Cícerová nátierka s orechmi a pažitkou

↪ - 150 g cíceru, 1 cibuľa, 1 PL masla alebo rastlinnej nátierky, 1 strúčik cesnaku, 1 ČL olivového oleja, 1 hrst jadier vlašských orechov, pažitka, soľ - ↪

Cícer necháme odstáť vo vode (najlepšie na noc, alebo minimálne 3 hodiny). Potom ho povaríme kým vnútro nie je mäkké, cca 15 minút. Scedíme a pridáme cibuľu, cesnak, olej, maslo, orechy a pridáme trošku vývaru z cíceru. (cca pol deci) Všetko zmixujeme. Nakoniec primiešame nasekanú pažitku. V tomto recepte možno úplne vynechať orechy alebo pažitku.

TIP: Vývar, ktorý ostane z cíceru je vhodné použiť na cícerovú polievku.

Geniálny šalát z brokolice

↪ - 1 väčšia brokolica, konzerva kukurice, ľadový alebo hlávkový šalát, 2 ks mozzarella, soľ, farebné korenie (stačí i čierne mleté), olivový olej - ↪

Brokolicu uvaríme, pokrájame a pridáme k nej kukuricu, pokrájaný šalát, pokrájanú mozzarellu a ochutíme (asi 1/2 ČL soli, trošku korenia, 2 PL olivového oleja). Necháme chvíľku odstáť.

TIP: Vývar z brokolice aj s kúskami brokolice možno použiť na polievku.

Pohánková polievka

↪ - Olej, 1 cibuľa, krupica, mletá paprika, zeleninový bujón, zemiaky, pohánka, cesnak, soľ - ↪

Cibuľu osmažíme na oleji, pridáme krupicu, mletú papriku. Zalejeme vodou, pridáme bujón, nakrájané zemiaky, neskôr pohánku. Na záver dochutíme nastrúhaným cesnakom a soľou.

O ENVIROVÝCHOVNOM PROJEKTE „ZEM S OTVORENOU NÁRUČOU“

Ako si tak žijeme, oddelene od okolia, a nevšímavo voči Zemi - zdroju všetkého za čo vďačíme nášmu životu, dostávame sa nepozorovane do nenápadnej pasce.

Aby sme do nej tak celkom nespádli dá sa veľa robiť - vhodné je začať výchovou detí. Pozorujú množstvo detí, ktoré nepoznajú ticho lesa, súvislosti okolo pôvodu potravín a celého okolia kde žijú, rozhodli sme sa v OZ Prales uskutočniť envirovýchovný projekt so zážitkovými formami učenia „Zem s otvorenou náručou“ na 2 základných školách. Na Hrušove a v Rosine pre deti v ročníku 1 - 4. Podporený je Nadáciou Deti Slovenska z programu Hodina deťom. Bez práce zúčastnených 8 dobrovoľníkov by nebol možný. Beží od septembra 2011 a ukončenie je naplánované na august 2012. Hlavným cieľom je „naučiť“ = priviesť deti k uvedomeniu si, že riešenie problémov sa začína u človeka samotného.

Pozostáva z 10 aktivít. Najprv sme začali aktivitou - Harmonizácia hudbou - pretože navzájom sa počúvať je veľmi dôležité a nevyhnutné pre tímovú prácu. Veľký úspech mala napríklad aktivita - Dary Zeme. Tu deti objavovali čo sa pestuje a chová v ich dedine

a okolí, a čo sa dá zjesť. Nasledovala obaračka jablíčok a lisovanie ovocného muštu. Niektoré deti z Rosiny 1. krát ochutnali nepostriekané jablko priamo zo stromu - celkom kruté zistenia na to, že sa jedná o vidiecke prostredie. Rómskym deťom z Hrušova sa otvorili nové obzory, mali tiež veľmi príjemné zážitky.

Prepojenosť ľudskej spoločnosti s vodou, závislosť na nej, jej dôležitosť a zodpovednosť každého z nás za jej stav a kvalitu sa prenáša do uvedomenia detí počas ochutnávky rôznych druhov minerálnych a pramenitých vôd, terénnej expedície s cieľom nájsť v okolí pramene a studničky - priame pozorovanie a vysvetlenie vplyvu niektorých ľudských aktivít na kolobeh vody a jej čistotu, a samozrejme vyčistenia objavenej studničky od odpadkov.

Ešte nás čaká množstvo aktivít na tému lúky, polia, les, odpady, vytvorenie detskej knižočky, kde svetu odovzdajú svoje skúsenosti, zážitky a vedomosti o životnom prostredí. Záverom sa uskutoční bezprostredná zážitková aktivita v autentickom prostredí pre všetky zapojené deti - stretnutie pri pečení chleba v chlebovej peci na Hrušove.

Ivka Kalafusová

• P • R • O • F • I • L A • B • S • O • L • V • E • N • T • A •

Pretože ako študenti potrebujeme víziu, čo bude s nami po škole, na nasledujúcich riadkoch vám budeme prinášať informácie vždy o živote jedného absolventa našej fakulty, ktorý nás zaujal. Pre inšpiráciu a motiváciu, že neskončíte za pokladňou v supermarkete, ak tak sami nebudete chcieť.

Spovedaný absolvent: **• Jozef Dodo Gaál •**

1. V ktorom roku si ukončil školu a v akom obore?

Štúdium som ukončil v roku 2006 v odbore Aplikovaná ekológia, špecializácia Ekológia krajiny a ochrana prírody.

2. Čím FEE najviac obohatila tvoj život?

FEE značne rozšírila moje znalosti nielen z ekológie, ale aj iných oblastí. Mnoho som sa naučil aj od svojich spolužiakov, stretol a spoznal výnimočných ľudí a spravil prvé kroky k aktivizmu, ktoré mi neskôr veľmi pomohli pri hľadaní práce.

3. Kde všade si sa po škole zamestnal a čo ti to dalo?

Štúdium na FEE by som poňal skôr ako štúdium života než čisto ekológie. Hoci som sa po škole zamestnal v nadnárodnej korporácii IBM, zistil som na vlastnej koži ako fungujú spoločnosti takého typu a aké majú negatíva. Získal som však cenné zručnosti z oblasti programovania a komunikácie s klientmi. Dôkaz, že firma môže fungovať aj šetrne k životnému prostrediu som zistil na Novom Zélande, kde som pracoval vo vinohrade s trvaloudržateľným obhospodarovaním. Po pracovných skúsenostiach v Írsku som sa vrátil späť na Slovensko,

kde som začal pracovať pre neziskovú organizáciu Priatelia Zeme – SPZ, ktorá sa zaoberá znižovaním množstva odpadu a toxických látok. Počas tejto veľmi zaujímavej práce som získal hlbší prehľad o slovenskom environmentálnom sektore a zlepšil svoje organizačné a odborné znalosti.

4. Čo by si s odstupom času poradil súčasným študentom?

I keď fakulta možno nedáva jasné možnosti na získanie praktických skúseností, vždy sa dá niečo nájsť alebo vymyslieť. Počas štúdia na fakulte sú veľké možnosti vyskúšať si rôzne nápady a získať praktické skúsenosti. Určite začnite minimálne pomáhať ako dobrovoľníci v nejakej ekologickej alebo environmentálnej organizácii alebo sami skúste spraviť nejaké mini projekty. Môžete pomáhať v redakcii študentského časopisu, publikovať články, spolupracovať s pedagógmi, založiť občianske združenie, pomôcť rozbehnúť triedenie odpadu v nejakej škole alebo firme. Takisto môžete jednoducho zvyšovať environmentálne povedomie prostredníctvom organizovania rôznych vzdelávacích a osvetových podujatí (Deň Zeme, atď.) Takýmito aktivitami nielen získate skúsenosti, ale sa aj zviditeľníte a spoznajú vás ľudia z envirosektora skôr ako ich budete žiadať o prácu. Je dôležité, aby ste vašu stopu začali vytvárať už počas štúdia, ak sa chcete čo najskôr zamestnať.

Spôsob akým žijeme nám dáva zabrat'. Zdá sa akoby sa čas neúprosné skracoval. Deň už nie je dňom akým býval kedysi. Vstávame skôr, zaspávame neskoro v noci a aj tak sa ten čas niekam stráca. Z jednej strany sa na nás rútia povinnosti zo školy, práce, rodiny. Z druhej strany sme obklopený vzťahmi. Tie nás chcú meniť, vlastniť, a súdiť len nie prijať. Priatelia, kolegovia či rodina ktorí od nás očakávajú správanie vhodné tejto doby. Podriaďiť sa vzorcom spoločnosti a stále kráčať. K úspechu ktorý ti zaručí šťastný život, k vlastnému autu, pretože to zabezpečí slobodu a tučnému kontu lebo s ním sa už nikdy nebudeš musieť báť budúcnosti.

A však na čosi sme zabudli. Teraz sa nanovo učme tešiť z farieb života, užívať prítomnosť'.

Nestrácame čas zbytočnosťami?

Cítim, že život mi ešte ani zďaleka nedal všetko, čo má pre mňa prichystané. Ja namiesto toho, aby som to všetko skúsil, učil sa skúsenosťou, radoval sa novému, sedím tu a bezhlavo memorujem na posledné skúšky v tomto semestri. Už dávno som pochopil že nejde o to čo natiahnem do hlavy pár dni pred skúškou. To vystačí profesorovi a potom ešte 3 dni po skúške. Dôležitá je skúsenosť. Dotknúť sa, vyriešiť, pocítiť a prežiť to. No skúste sa postaviť proti. Raz som to skúsil...

Upršaný január so skriptami v rukách

Hodil som knihy za posteľ a klikol na ryanair. Možno sa čosi nájde. Chcem aby ma slnko znova nabilo svetlom. Zadal som vesmíru 3 kľúčové slová: teplo, voľnosť, lacné. Inak mi je fuk, kam to bude. Prešlo len pár dní a už sme stáli na letisku čakajúc na odbavenie. Len s malým ruksakom v ňom spacák, náhradne spodné prádlo, foťák a jeden balík ovsených vločiek. Vystúpili sme ďaleko na juhu Malaga – Španielsko. Ešte v ten deň sme zaspávali na pláži ďaleko od každodenných povinností, stereotypu a tak dobre nám známeho sveta.

Byť voľný

Červené slnko sa pomaly skláňa k obzoru, vlny sa s hukotom rozbíjajú na pláži a ja premýšľam o našom rozhodnutí. Iste to poznáte keď človek už 3. deň kráča krajinou s 20-kilovým ruksakom ovešaným tým najpotrebnejším k životu. Stačí jeden výstup na väčší kopec a v hlave sa rodia

myšlienky, čo všetko by sa dalo vyhodiť. Čo z toho vôbec nepotrebujem. O koľko budem voľnejší ak zredukujem hmotnosť. Toto záväžie na chrbte sú okovy, ktoré nám nedovolia lietať. Zážitok z bytia sa stáva popri tiaži a únave druhoradý. Daň za pohodlnosť. Nedovolíme miestu stať sa našim príbytkom, lebo stan je predsa len istota. A však naše krídla...

Tak sme to rozhodli, že pôjdeme naľahko. Vezmeme len to najnutnejšie a z toho ešte polovicu vyhodíme. Veď priamo na mieste dostaneme o čo si požiadame.

Noc na pláži

Ráno sa prebúdžeme s pocitom hybernujúceho svišťa uvedomujúc si radosť z každého fotónu tepla, ktorých teraz postupne pribúda. Slnko sa ešte hodnú chvíľu nechystá vyklopiť spoza oceánu. Neďaleké more si stále šumí tú svoju ódu o živote. No naša noc bola drsná, už viem, že bez karimatky a dostatku oblečenia sa neoplatí spať na vlhkom piesku. Prvú lekciiu máme za sebou. Hoci sa zdalo že vonku je fajn. Noc nás presvedčila o opaku. A preto ešte pred raňajkami zaslal som vesmíru ďalšiu prosbu o teplý a útulný nocľah a nechal som to na ňom, ako si s tým poradí. Ani v kútiku duše som nepochyboval, že nasledujúca noc bude čosi úplne iné. A tak hneď z zrána vyrazili sme na cestu španielskymi cestičkami v horách, pomedzi olivy a pomaranče lemujúce úbočia svahov. Napájaný južanským slnkom, ktoré u nás na Slovensku nateraz si vzalo voľno. Cieľ bol jediný a jasný. El chorro.

Keď v žilách čosi absentuje

Kedysi dávno som prišiel na takú teóriu, ktorá je vlastne všetkým známa: človek má rôzne potreby, pocity a túžby predstavte si ich ako

prázdne ampulky. Sú rôznych veľkostí podľa povahy človeka. Tieto nádoby treba priebežne dopĺňať jednotlivými životnými skúsenosťami. Či už je to láska, radosť, strach a mnoho iných. Len vtedy je človek vyrovnaný a spokojný ak má tieto potreby v harmónii. My sme po zime potrebovali doplniť sud s nápisom adrenalín. A tak sme zamierili ku kaňonu El Chorro. Presnejšie jej súčasťou Camino del rey. Je to chodník, ktorý bol vybudovaný na žiadosť španielskeho kráľa Alfonza XIII. Priamo na hranách strmých skalných stien ho tvoria betónové dosky na železných podperách. Predstavte si, že nad viac ako stometrovou priepasťou prechádzate po vratkých, rozpraskaných, deravých a veľmi často chýbajúcich doskách. Súčasťou skalnej steny sa stal niekedy krátko po prvej svetovej vojne a pri pohľade naň budete mať chuť preskúmať štítok odkazujúci na dobu expirácie. Pod vami hučí dravá azúrová rieka, vašu stabilitu skúša vtipkujúci vetrisko a vy sa tešíte z výhľadu. Želanie bolo zhmotnené. Večer sme zaspávali na mäkkej posteli v teple v mystickej útulni pre turistov.

Cesta krajinou

Zvyšok cesty sme už neplánovali. Len sme sa nechali viesť intuíciou a náhodnými odporúčaniami od domorodcov. Cestovali sme poväčšine stopom. I keď v týchto končinách bolo stopovanie také populárne ako u nás chlieb s maslom a džúzkami. Ak je človek trpezlivý všetko sa dá. Tak sme si razili cestu chladenými pohoriami a učupenými dedinkami. Občas sme kde tu narazili na farmu, kde na stromoch provokovali pomaranče akoby si mysleli že tam ostanú navždy. Človek si uvedomí, aký môže byť šťastný z maličkosti ako odtrhnúť si vlastný pomaranč zo stromu.

Poznáte ten pocit pri stopovaní, keď človek stojí na krajnici a čaká na auto ktoré by ho vzalo kdesi ďaleko? Po troch hodinách na tom istom mieste je človek vďačný aj za kúsok miesta na korbe Ávie plnej kureniec. Sadám do auta na zadné sedadlo ešte som za sebou nestihol zatvoriť dvere a kolesa už pištia ako by chceli konkurovať vuvuzelam počas zápasu. Pred nami kľukatá horská cesta. Ručička ukazujúca rýchlosť sa vykašľala na svoju celoživotnú úlohu a iba lenivo poskakovala okolo nuly. Do teraz neviem, koľko to tými horskými cestami ťahal. To málo čo si pamätám je že svet po bokoch bol totálne rozmazaný, hudba hlasná a môj anjel strážny za autom nestíhal mávať krídlami.

Nikdy nie je tak zle, aby nemohlo byť horšie

O tom hovorí jedno príslovie. Všetkým si to človek nezažije na vlastnej skúsenosti, nikdy sa

nenaučí. Na krajinu padá tma. Stojíme na ceste v nehostinnej oblasti. Všade naokolo nepreniknuteľný prales, vlhký, tmavý a ja cítim že tam nechcem ostať. Preto opäť vysielame prosbu, hocikam, len preč odtiaľto. Onedlho už spokojní nasadáme do auta. Po asi hodine jazdy vodič ešte naposledy prehodí lámanou angličtinou. „Here we are, I go other way.“ A tak sa lúčime, polo- zaspátí vystupujeme z auta. Je noc. Z jednej strany 6 pruhová hlučná diaľnica ako pulzujúca tepna. Z druhej strany obrovská, do výšky čmudiaca ropná rafinéria, ktorej komíny sa strácali v nedohľadne. Pochytila ma úzkosť. Neďaleko parkovisko, na ňom pochybné skupinky ľudí a túlavé psy. Ešte raz som si zopakoval v hlave čo mi behalo hlavou prednedávnom.

„Hocikam, len preč odtiaľto.“ V tú noc sme opäť spali na pláži.

Škola života ako nabúranie stereotyvu

Tesne pred odletom Google hlási, že vraj bude teplo. 22 – 25 °C. Tak sme sa vykašľali na karimatky. Veď už sme čosi na táboroch vydržali. Postaráme sa o seba. No teraz stojíme niekde na námestí nie najmenšieho mestečka a premýšľame, čo so začatou nocou. Nohy by už prijali zaslúžený oddych. Ak by dokázali prehovoriť, iste by na nás zosypali lavínu vulgarizmov. A však vyzerá to na chladnú noc. Bez izolácie od zeme to nepôjde. Našťastie ešte moje detské časy ma naučili, že obyčajný kartón dokáže izolovať rovnako dobre ako karimatka za 5€. Ten nebolo problém nájsť. Horšie to už bolo so súkromím. V rukách nesieme naše súkromie apartmány pre túto noc a myšlienky mi už blúdia okolo môjho spacáka. Kráčame k okraju mesta a ako dar z hora sme zazreli matrac. Čakal tam na nás opretý pri kontajneroch. Radosť a pochybnosti sa zmiešali v osladený guláš. Hneď sme ho preverili hmatom a čuchom. Obstál na výbornú. Kartóny sme darovali miestu a za ne si vzali náš nový manželský matrac.

Možno zhoda náhod, možno to tak vrchnosť chcela, to isté sa nám podarilo ešte raz v inom meste. Dotiahli sme si ho na pláž a hukot vln mi ako soundtrack dotváral nočné mory o tom, že nás príliv počas noci vzal až na otvorené more.

Keď sa človek túla krajinou a nepremýšľa o zajtrajšku, nerieši čo bude robiť, kam pôjde kde bude spať. Funguje iba tu a teraz. Svet sa v jeho očiach mení. Dokáže vnímať to, čo nevidí pri chôdzi chronický známymi ulicami domova. Pretože rozum sa vtedy vypína. Nepomenováva, nehodnotí, neposudzuje. Nepremýšľa. Len aby zachytil krásu tohto miesta.

Text, foto: Kuko

JAK SME VOUKY TRIMALI

V mojej rodnej obci žije jeden obyčajný človek. Poznajú ho pod menom Juraj od Beleja. Má 80 rokov a väčšiu časť života sa venoval chovu dobytku, ktorý aj priahal. Keďže dnes tento spôsob dopravy temer vymizol, rozhodol som sa s ním spraviť rozhovor o dobytku, úcte k prírode a zvieratám a o dobe minulej.

Pán Juraj je nesmierne pokojný, dobre naladený človek, ktorého vždy rád stretnem, pretože ma vždy vie motivovať svojimi slovami v čase, keď už máme práce okolo záhrady, dreva alebo sena vyše hlavy a znovu z nej pocítim radosť a jej zmysel.

❑ **Prečo sa v hornatých obciach používali v záprahu voly a nie kone?**

J: Kone bui drahšie, buô im treba veľa ovsu a vouky sa dali i zabiť a buô z nich miasa.

Jurajove vlastnoručne vyrezané volky

❑ **Čo bolo dôležité pri ťahaní klátov, dreva volmi?**

J: Buo to treba robiť pomaly. Jak si bu šalený, jak si si to kuštičok nepozreu, jak by to mauo isť, ponahlau sa, ponahlau a vše prišou do takoho zloho. Aj hrešiu, aj toto nejšuo, ale jak si nervozny, ta si zničiš i statky. Treba isť pomaličky, potichu, počesať, v lete ich počesau dišť, nahať ich kus oddychnuť. Buo treba znať si vouka, kravičku poriadit'. Bo jak si vouky znivočiš, za draho si ich kupiu, už ich dobre nepredaš a to potom z toho žau. (žial)

❑ **Ako často ste chodili do hory furmanit'?**

J: Ta zas tak buo na tých volikoch v lete, že si tri, štyri razy abo dakody i týždeň pofurmaniu, bo koť pride dišť žeby sme ich nepohubili, bo by si nahuobili grgy (*odrali krky*) z toho jarma. No ta zas vyťahneš zadky, pustiš ich pasť, naj si kus odychnu. Ale už tri, štyri furky maš odvezenie, zas daka korunka.

❑ **Koľko dreva vládal taký pár volov odviezť?**

J: Dobrie vouy 2, 3 kubiky. Jak máš kapať za calou cestou a mordovať totie vouy, to tiež nie dobre. Čo to ideš. Bo to s tym nevyhraš, koť im vela nauožiš. Tak to, koť si tak zobereš Jedno na druhô to ti viaže. Žeby ti zostaô, i maš, i za rok budeš mať. Nerozmyšlame v dnešnom svete tak. Šitko chceme naraz mať.

❑ **A potom i ubližujeme prírode**

J: Nivočime šitko. A potom tí čo uapú sokole, jastraby, nivoča, sieťky davaju. To je hriech veliky. Holata vyberať. Znaš čo to strati? To jomu takiste, vtakovi žau, za tyma muadyma. Ved' to musi bud' toto istô jak pri d'ítaťu. A hlucháňou čo buô. Ale vyrubali šitko, staru horu, a to sa nemaô robiť. Aj k tomu statku. Na bitunku aj zostresovany statok zabijaju a potom z toho su choroby. Zviera musi byť v pohode, tak nenápadne. Ale koť aj zabijali, ja som nebu pri tom, mne žau nad tym, koť ich chovaš. Jak ťa vidia tak puaču.

❑ **V 70. rokoch v Telgárte založili JRD akú zmenu to spôsobilo?**

J: Muadí stratili chuť robiť na polu, ved' ta to za 2 týždne znaš čo to buo potom porobenô? Kosačky bui, ta to išô. Začali scelovať. Znaš jakô to je. Družstevníci rozorali medze, tam tota Polana, to buô samie skuady. Nemali to zrobit' to družstvo, znaš? Buo by sa dajak uchovaô, žeby bui luđe robili. A ťeraz tiež nie dobre. Muadí chuopi a čo? Au my, to už nevuadzeš, spraviš čo spraviš ale to nejde. Chod' hore na šop a už sa ti drabina (*rebrík*) kýve, si myslíš že to, a to ty.

✘ Ale keď sa toľko veľa manuálne pracovalo, aj ľudia museli byť mocnejší a vytrvavejší.

J: Hej, ale si ľudie aj zabili prasiatko, ovečku. Nebuô to tak žeby... Museu mať daky zákuad! Už mau aj na kožušok, aj vounu na choôšne. Ale mali vytrvalosť ľudie. No ved' tej bryndzi koť si zajeu, išou kosiť. Kysôho mlieka, haušok, suaninou zapraženo. Ale ťažko to buo. Ale to aj vy mate ťažko, maš i škou a musiš isť het.

✘ Čo by ste odkázali čitateľom časopisu *Stromček* a ochrancom prírody?

J: Tak by mauo buť. Naj si idu za svojou vecou. Tej spravodlivosti by buo treba. Lenže to je tak, ty jeden, ale druhy už možnože sfaľšuje. Ale ticho buď a ideme na pouy. Naj by sa nigdaj nedali podpuatiť. A žeby zas na dedinu prišli žiť. Naraz je čuoveku lepšij život, koť čuje kohuta spievať.

✘ A čo by ste poradili mladým ľuďom na Slovensku?

J: I oni by mali gazdovať. No čo ti treba? Žeby si si vychovau prasiatko, kravičku a netreba ti ani tak, ani tak. Bo podmienky su to dobre. Z toho statku môžeme žiť. Koť máš, ideš. A žeby mali ľudie tej ľudskosti k prírode, že koť prideš dade, že sa možeš vody barsde napiť.

Spracoval, foto: **Kuavesnica**

X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X

DI ALEKTOVÉ OKI ENKO

O tom, že naše Slovensko je malá krajina všetci vieme. Vieme aj o tom, že na svoju malú rozlohu má celkom veľa rôznych dialektov a regionálnych výrazov. Často sa však stáva, že nepoznáme žiaden výraz používajúci sa v inom vzdialenejšom regióne ako je náš (najmä rozdiely medzi západom a východom). A to je veľká škoda, ved' náš jazyk je tak bohatý. Na rozšírenie obzorov preto pripájame zopár výrazov z oblasti Telgártu a Muránskej Zdychavy:

-firhang = záclona
-pigľas = žehlička
-drabina = rebrík
-pencle = huby
-pjero = kvet
-krompele = zemiaky

-tetkoš = ujo
-borgondia = kŕmna repa
-postau = súkno
-motuoga = motovidlo
-smerek = smrek

-sap = had
-kopaš = motyka
-rojtľa = rebrík
-ďim = dym

Telgárt

Zdychava

X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X — X

RECEPT OD PÁNA STROMČEKA

Orechovica

3,5 l pálinky
30 orechov zelených (koniec júla, augusta)
-rozdrvíť a zmiešať s pálinkou

Pridať:
za hrst' medovky, mäty, pamajorán, puškvorec (z lekárne)
2 ks celej škorice
kôru z dvoch pomarančov

-3 dni vylúhovať v 8 l pohári zakryté v tône. Po troch dňoch pridať 1 kg medu.
Občas premiešať. Nechať 21 dní vylúhovať a scediť.

.ekoLogicky Neekologická Bodka: Stavať udržateľnosť na neudržateľných základoch

Duch, zákon, súlad, hmota, nepochopenie, výchova, odpojenie, konzum, úpadok, zánik. Bude toto osud našej civilizácie? Či už individuálne alebo spoločensky, väčšina sveta sa nevedome, ba aj vedome rúti práve niekde, kde už nebude človek v takej podobe ako ho poznáme dnes potrebný. Sú to vesmírne cykly, je to evolúcia a my sme len toho súčasťou alebo sa aktívne podieľame na vesmírnom dianí?

Nebudem však zachádzať do premien trvajúcich desať - tisícky, milióny až miliardy rokov, lebo to čomu ľudia veria vďaka vedeckým bádaniam je nepostačujúce a to čomu veria vďaka rôznym ezoterickým teóriám, je tak rôznorodá paleta vysvetlení, že človek naozaj môže veriť tomu čomu chce, pokiaľ na to ideme racionalitou a na svoju duchovnosť sme úplne zabudli.

Vráťme sa ale do bodu momentálnej situácie nášho systému a spoločnosti. A rozoberme si napríklad vývoj našej národnej identity. Za posledných XYrokov (pripúšťam, rôzne čísla a opakujem vedecké sú nepostačujúce a ezoterické sú moc rôznorodé) sa podarilo vesmíru vytvoriť celkom slušnú rôznorodosť ľudí, národov a krajín. Práve táto rôznorodosť a jej znaky sú indikátorom pre poznanie svojej identity. Dostali sme sa do situácie, kedy vďaka globalizácii a unifikácii prichádzame o túto rôznorodosť. Zaviedli sa množstvá stratégií a dohovorov o ochrane resp. záchrane biodiverzity a rozmanitosti krajín.

Tu ma zaráža jedna vec. Môže Európska únia ako jeden z autorov týchto dokumentácií zabezpečiť ich naplnenie, keď zároveň úspešne a kontraproduktívne unifikuje Európu? Už len spoločná mena je určitá strata originality, nahrádzaním našich slov cudzími pojmami ochudobňujeme svoj jazyk, alebo uľahčenie cezhraničného obchodu - netrpí tým miestny či regionálny predaj? Asi by sme našli toho o mnoho viac. Ale rozumnejšie bude hľadať riešenia. A ešte jedna poznámka k európskemu spoločenstvu.

Nie je to len jeden z ďalších pokusov vytvoriť ríšu, veľmoc, v končnom dôsledku svetovládu, o čo sa v histórii už snažilo veľa vládcov (Rímska ríša, Rakúsko - Uhorsko, Hitlerova ríša, ZSSR atď.) a vždy neúspešne? I keď možno práve tento pokus sa stáva úspešným a to vďaka prepojeniu celého sveta a bankovému systému, ktoré umožňujú hŕstke ľudí baviť sa nami (našťastie majú dosah iba na riadenie nášho fyzicko-materiálneho sveta).

Ale späť k udržateľnosti. Máme tu ďalšie stratégie a dohovory na trvalo udržateľný rozvoj, záchranu, či obnovu zdrojov. Možno by na ich vypísanie nestačil ani celý časopis Stromček. Pozrime sa na súčasný peňažný systém. Je to veľmi jednoduché. Banky vytvárajú peniaze (vlády vytvárajú iba 5% hotovostných peňazí z celkového objemu) fiktívne z dlhov a nie z vkladov alebo zárobkov. Toto je hlavná myšlienka súčasného bankovníctva. Zdá sa to neuveriteľné, ale tu je zjednodušená schéma: banka jednoducho vyčaruje číslo vo výške pôžičky (prvotná je čiastková rezerva v banke, na základe ktorej môže banka vytvoriť sumu na požičanie) a pripíše ho na účet dlžníka. Ten peniaze minie u predajcu. Predajca ich vloží do banky. Banka na základe tohto vkladu má ďalší obnos na požičanie a takto to pokračuje ďalej a kruh sa uzatvára.

Avšak v tomto kruhu sa netočí stále to isté množstvo peňazí. Logicky vyplýva, že takýmto spôsobom sa množstvo peňazí v obehu zvyšuje (inflácia). Môžeme si predstaviť exponenciálnu krivku alebo nafukujúci sa balón. Ak by novovytvorené peniaze neboli uložené do banky proces sa začne zastavovať!

Dennebe E. K. 1991

Ale toto sa samozrejme nepredpokladá. Takže úvery nepochádzajú z vkladov ale zo samotných dlhov. A navyše v súčasnej dobe už nie je potrebný ani rezervný vklad a to vďaka úroku.

Dôležitú úlohu zohráva ručenie za úver vlastným majetkom. Bez toho by banka nemala čo požičať. A tu sa dostávame ku koreňu tejto mašinerie. Prečo sú krajiny, korporácie, ba i rodiny neustále zadlžené? Ako môže byť toľko peňazí na požičiavanie? Toľko ich nie je, banky ich nepožičiavajú ale vytvárajú z dlhu. A pretože dlh je neobmedzený aj množstvo peňazí je neobmedzené, a naopak, áno, keby neboli dlhy, neboli by ani peniaze. Na splatenie úrokov sa však

peniaze nevytvárajú. Čo to znamená? Splácať sa dá iba z peňazí vytvorených z dlhov, a keďže sa s úrokom zvyšuje objem peňazí v kolobehu, musia sa neustále vytvárať nové, tzn. spotreba zdrojov, surovín a materiálov musí vzrastať, aby sa stále viac a viac požičiavalo, kupovalo a vkladalo. Hovorí sa tomu „zadržiavanie kolapsu celého peňažného systému.“

Všetky problémy však majú svoje riešenia. A ako som načrtla v predchádzajúcich riadkoch, príčiny nefungovania sú zjavné. Ak chceme posúvať ľudstvo lepším smerom, musíme nabrať odvahu a ísť iným smerom, svojim vlastným, a to prácou na sebe samých.

Katka Zrníková

– NA VOĽNÉ CHVÍLE MEDZI PREDNÁŠKAMI –

MINERÁLNA OSEMSMEROVKA 1

J	B	F	L	U	O	R	A	P	A	T	I	T
D	O	L	O	M	I	T	I	T	A	M	E	H
Ň	R	O	A	E	T	I	Z	E	N	G	A	M
E	A	G	D	P	A	T	R	O	N	I	T	T
M	X	O	A	K	A	O	L	I	N	I	T	I
E	S	P	M	I	T	I	R	U	Z	A	L	A
R	D	I	I	E	R	B	T	I	C	U	R	B
K	I	T	N	C	H	A	L	K	O	Z	Í	N
C	H	A	L	K	O	P	Y	R	I	T	T	A
C	H	R	O	M	I	T	N	A	M	A	I	D

Tajnička: Iný názov pre FeCO3

AUTOR: Rozália Ilečková

adamin ($Zn_2(AsO_4)(OH)$)

biotit ($K(Mg,Fe)_3(OH,F)_2AlSi_3O_{10}$)

borax ($Na_2[B_4O_5(OH)_4] \cdot 8H_2O$)

brucit ($Mg(OH)_2$)

diamant (C)

danbait ($CuZn_2$)

dolomit ($CaMg(CO_3)_2$)

flogopit ($KMg_3(F,OH)_2AlSi_3O_{10}$)

fluorapatit ($Ca_5(PO_4)_3F$)

hematit (Fe_2O_3)

chalkopyrit ($CuFeS_2$)

chalkozín (Cu_2S)

chromit ($FeCr_2O_4$)

kaolinit ($Al_2Si_2O_5(OH)_4$)

kremeň (SiO_2)

lazurit ($(Na,Ca)_8(AlSiO_4)_6(SO_4,S,Cl)_2$)

magnezit ($MgCO_3$)

patronit (VS_4)

MINERÁLNA OSEMSMEROVKA 2

J	A	R	A	G	O	N	I	T	O	P	Á	S
E	P	T	I	T	E	N	G	A	M	H	F	M
A	A	N	Í	V	I	L	O	F	L	A	U	O
K	T	I	O	T	I	C	U	E	L	L	R	L
L	I	K	I	D	G	A	L	E	N	I	T	I
E	T	E	V	Á	T	I	R	A	B	T	Y	N
M	I	L	L	E	R	I	T	P	K	E	R	E
U	R	Í	N	Í	T	S	E	L	E	C	K	C
R	Y	N	E	R	S	O	N	I	T	N	Y	A
S	P	I	N	E	L	I	T	U	R	T	S	Ý

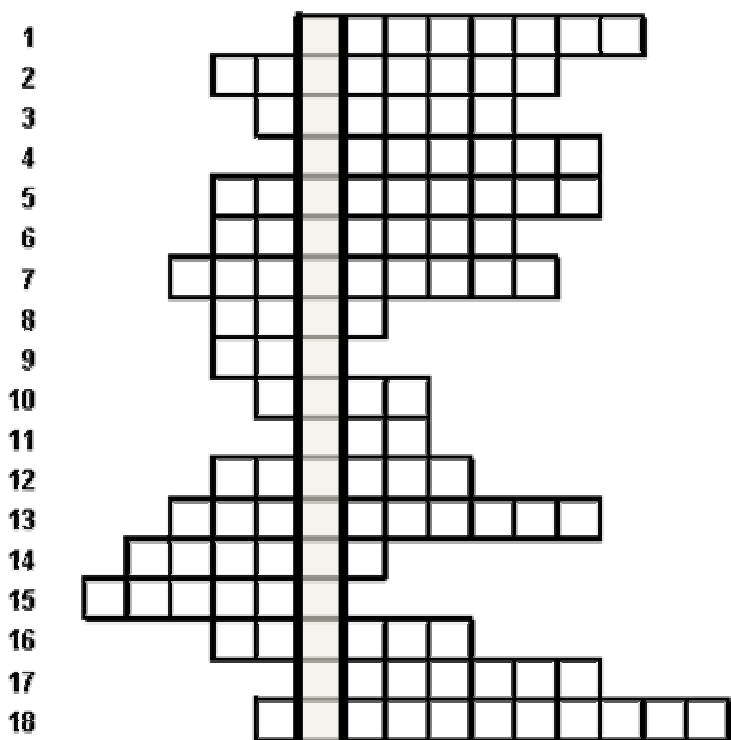
TAJNIČKA: Chemický názov kazivca

AUTOR: Rozália Ilečková

- apatit ($\text{Ca}_5(\text{PO}_4)_3(\text{F}, \text{Cl}, \text{OH})$)
- aragonit (CaCO_3)
- barit (BaSO_4)
- celestín (SrSO_4)
- galenit (PbS)
- halit (NaCl)
- kalcit (CaCO_3)
- leucit (KAlSi_2O_6)
- magnetit (Fe_3O_4)
- millerit (NiS)
- nikelín (NiAs)
- olivín ($(\text{Mg}, \text{Fe})_2\text{SiO}_4$)
- pyrit (FeS_2)
- rumelka (HgS)
- rutil (TiO_2)
- rynersonit ($\text{Ca}(\text{Ta}, \text{Nb})_2\text{O}_6$)
- sfalerit (ZnS)
- smolnec (UO_2)
- spinel (MgAl_2O_4)
- topás ($\text{Al}_2\text{SiO}_4(\text{OH}, \text{F})_2$)
- tyrkys ($\text{CuAl}_6(\text{PO}_4)_4(\text{OH})_8 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$)

KRÍŽOVKA

- 1: časopis, ktorý práve čítate
- 2: symbióza medzi hubou a koreňmi vyšších rastlín
- 3: trnka po latinsky
- 4: obdobie starších prvohôr
- 5: pohlavná generácia machorastov
- 6: čeľaď, do ktorej patrí líška (po latinsky)
- 7: opadáva ihličnatá drevina
- 8: obdobie párenia živočíchov
- 9: skratka krajinnej štruktúry zahŕňajúcej pasienky
- 10: n- rozmerný nadpriestor, či súbor podmienok, v ktorom je organizmus schopný existovať, je ekologická...
- 11: posudzovanie vplyvov na životné prostredie
- 12: najvyššie slovenské sopečné pohorie
- 13: oglejená pôda
- 14: miera odrazivosti telesa alebo jeho povrchu (používané v klimatológii)
- 15: biocenóza zahŕňajúca organizmy obývajúce breh a dno vôd
- 16: nitrofilný rastlinný druh, zbieraný aj ako liečivka (po latinsky)
- 17: sedimentárna hornina vyskytujúca sa vo forme kalcitu alebo aragonitu
- 18: pôdotok odborne

TAJNIČKA: Riešením ekologickej krízy nie je výkonnejšia technika, ale

EKOHOROSKOP

BARAN

21.3. - 20.4.

Aj keď preferujete konať hneď, nemusíte bežať s každou fľašou do kontajnera. Tento mesiac by vám to mohlo uškodiť. Viac oddychujte a skúste pochopiť aj vášho blízkeho, ktorý si na triedenie odpadu až tak nepotrpí. Bojom nič nevyriešite, iba problému dodáte ešte viac negatívnej energie.

BYK

21.4. - 21.5.

Nebojte sa zmien, a ak ste ešte nezačali triediť odpad, kľúčne sa do toho pustite. Materiálne zabezpečenie je síce dôležité, ale zároveň produkuje množstvo odpadu. Doprajte si teda trochu menej nákupov, a keď už potrebujete mať pocit, aby v dome nič nechýbalo, skúste zamerať pozornosť na domáce produkty. Taktiež sa snažte minimalizovať produkciu odpadov kúpou takých produktov, ktoré majú čo najmenej obalov a podobne.

BLÍŽENCI

22.5. - 21.6.

Tento mesiac by ste si mali dať pôst v cestovaní. Dobrodružstvá a zážitky prinášajúce vám uspokojenie nachvíľu odložte. Nebojte sa, nič vám neujde. Možno vám prospeje ak si spravíte pár dní voľno a zameriate sa na výrobu užitočných vecí z odpadu. Existuje mnoho postupov ako ešte zúžitkovať napríklad kelímky z jogurtov, do ktorých si môžete vysiať nejaké priesady.

RAK

22.6. - 22.7.

Svoju potrebu starať sa o niekoho a vzťah ku liečiteľstvu by ste mali využiť napríklad aj cestou liečby bylinkami a stravou. Bude osožné keď sa pustíte do pestovania bylín. Vyžarujete zo seba dôveru, máte potenciál pomáhať ľuďom s ich zdravotnými problémami prameniacich z ich vnútra. Neváhajte, niekedy treba proste začať a uvidíte, ako sa budete tešiť z výsledkov.

LEV

23.7. - 22.8.

Dokážete mať silný vplyv na ľudí aj vďaka svojmu sebedovetiu. Skúste to využiť v prospech svojho okolia a učte ľudí svojím vlastným príkladom ako správne triediť odpad, prípadne ako ho čo najmenej vytvárať. Ak aj viete o nejakej čiernej skládke, vždy má zmysel ju odstrániť. Ľudia si to časom uvedomia a prestanú to robiť.

PANNA

23.8. - 22.9.

To že chcete odpad vytriediť poriadne, je síce chvályhodné, ale nezachádzajte až do takých detailov. Papiere netriedte podľa farby, plechovky podľa značky, ani neoddeľujte bioodpad podľa pravidiel delenej stravy. O rozlišovaní materiálov z ktorých sú obaly už toho viete dosť. Teraz sa skúste zamerať na seba samého, urobte si výlet do prírody a pozorujte ako si príroda dokáže poradiť so spracovávaním jej (bio)odpadu.

VÁHY

23.9. - 23.10.

Neplet' sa zbytočne do riešenia problémov iných a radšej informujte ľudí o tom, prečo je dôležité separovať odpad alebo čo všetko možné sa z neho dá vyrobiť. Aj keď sa to pre niektorých zo začiatku môže zdať komplikované a časovo náročné, vy máte dar ponúkať ľuďom zlatú strednú cestu, tak aby nezachádzali do extrémov.

ŠKORPIÓN

24.10. - 22.11.

Vaše poznatky o separácii a recyklácii odpadu sú veľmi široké. Porozmýšľajte o tom či by ste ich nechceli nejakou zúžitkovať. Ak máte záhradu skúste si založiť kompostovisko alebo spraviť vyvýšený záhon známy z permakultúry. Vaša vynaliezavosť vám tiež môže pomôcť aké ďalšie odpady je možné využiť v domácnosti alebo na záhrade.

STRELEC

23.11. - 21.12.

Máte obrovskú schopnosť dosiahnuť vecí, ktoré si zaumienite. Vaša veselá povaha vám to ešte uľahčuje. Ak chcete opäť skúsiť niečo nové skúste sa zaujímať o lokálne a regionálne zdroje potravín, ako fungujú farmári, aké sú možnosti obhospodarovania zeme, pestovania a predaja produktov. Takýto druh práce sa vám hodí, v budúcnosti by ste to mohli skúsiť.

KOZOROŽEC

22.12. - 20.1.

Niekedy sa treba aj trochu prekonať, a až potom príde vytúžený výsledok. Ani fyzická práca vám neuškodí a možno sa vám vďaka nej podarí zmeniť pohľad na materiálne zabezpečenie. Nemajte strach o svoju budúcnosť, práca vlastnými rukami vám pomôže zbaviť sa tohto strachu. Možno by ste mali skúsiť nejakú dobrovoľnícku činnosť na farme.

VODNÁR

21.1. - 20.2.

Pozeráte sa na svet z vyššieho pohľadu, zmysly máte vždy otvorené a nikdy vám neujde nič dôležité. Vidíte vo svete problémy a ich príčiny. Ste priateľský a váš vplyv na ľudí je silný. Ak neviete akým smerom by sa váš život mal uberať, tak nech už si vyberiete čokoľvek, máte výborné organizačné schopnosti a ľudia vás majú radi. O to lepšie keď si vyberiete prácu v ochrane životného prostredia.

RYBY

21.2. - 20.3.

Postavte sa k životu tak ako naozaj cítite, neberte ohľad na mienku iných. Možno by ste chceli žiť skromnejšie, nie tak materialisticky ako je to dnes moderné. Skúste si trochu znížiť nároky a spotrebu a uvidíte ako to posilní váš duchovný život. Nemusíte sa neustále niekomu prispôbovať, odovzdajte sa samému sebe a uvidíte ako sa začne meniť aj vaše okolie s ktorým sa stýkate.

Autor: Feri Cimerman

STROMČEK

Ročník IV., 8. číslo – JARník

(šéf)Redaktori: Aďa Uherková, Katka Zrníková, Veronika Mizeríková, Veronika Selecká

Externí redaktori: Martin Miky Mikoláš, Ivka Kalafusová

Ilustrátori: Feri Ďuriančík, Feri Cimerman

Grafická úprava: Veronika Mizeríková

Tlač: Vydavateľstvo Technickej univerzity vo Zvolene

Kontakt: casopisstromcek@gmail.com

Časopis vychádza s finančnou podporou Fakulty ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene

Tlačený na 100% recyklovanom papieri

Vydávanie tajníčiek
Minerálna osemsmernovka 1: Jazpis
Minerálna osemsmernovka 2: Ánapedáa pionriji
Križovka: ovstpnj ejšleuuvuovks